

**ВОБЛАЧНЫ
ВЯСТУН**

Калідаса

КАЛІДАСА

ВОБЛАЧНЫ ВЯСТУН

कालिदासः
मेघदूतः

*пераклаў з санскрыту
Ігар Кулікоў*

МІНСК
Выдавец Зміцер Колас
2017

УДК 821.211-1
ББК 84(5Инд)-5
К17

Перакладчык выказвае падзяку
за падтрымку ў выданні кнігі
Канстанціну Андрыеўскаму, Алексу Крыгелю,
Феліксу Аксёнцаву, Міхаілу Баярыну,
Вользе Мажароўскай, Юрыю Вінаградаву,
Уладу Васюку ды Яўгену Ёрублеўскаму.

Пераклад зроблены з выдання:
Exhaustive Notes on The Meghaduta of Kalidas comprising various readings,
the text with the commentary of Mallinath,
literal translation in English, life of Kalidas, &c., &c.
Bombay: D. V. Sadhale & Co, 1984.

.Н.Н.

Калідаса

К17 Воблачны вястун / Калідаса; пер. з санскрыту І. Кулікова. —
Мінск : Зміцер Колас, 2017. — 92 с.

ISBN 978-985-7164-55-4.

Калідаса ўважаецца за найвялікшага санскрыцкага паэта. Яго лірычная паэма «Воблачны вястун» ёсць шэдэўрам ня толькі індыйскай, але й сусветнай літаратуры. Беларускае выданне ўлучае паэтычны пераклад, а таксама ўвагі да яго, якія дапамогуць чытачу лепей ацаніць Калідасаў геній.

Адрасуецца ўсім, хто цікавіцца краязнаўствам і гісторыяй роднага краю.

УДК 821.211-1
ББК 84(5Инд)-5

ISBN 978-985-7164-55-4

© Кулікоў, І. М., пераклад на беларускую мову, 2017.

© Афармленне. Выдавец Зміцер Колас, 2017.

КАЛІДАСА Й ЯГОНЫ ЧАС

Санскрыцкая літаратурная традыцыя налічвае, паводле найбольш сьціплых падлікаў, тры з паловаю тысячы гадоў. Але важніцца ня столькі яе старажытнасьць і абсяг, колькі якасьць створанага. Надзейную апору для росквіту заўжды становіць чысьціня, а значыць, сакральнасьць пачатку. Як сьвятая Ганга выплынае з чыстых сьнягоў Гімалайі, так і санскрыцкая літаратура бярэ свой пачатак зь сьвятых Ведаў. Але назва «Веды» позьняя: у саміх Ведах хвалебны завуцца *bhrāhman*- «малітва, сьвятая мова». Таму можна з пэўнасьцю казаць, што санскрыцкая культура пачынаецца з малітвы – сьвятой мовы. У хвалебне 10.114 *Рыгведы* сказана, што «мова пашырана ў меру малітвы». А вось як апісвае пачатак мовы паэт *Брыгаспаці* з роду Ангірасаў:

*о Пане малітвы пачалася мова
калі імядзеіць пачалі празорцы
ў сабе найлепшае сукрытае ў тайне
явілі найчыстае яны зь любоўю /РВ 10.71.1/*

Разам з пачаткам мовы, накладаньнем імёнаў, пачынаецца ўласна і сам сьвет: ня толькі індыйскі, але й «усё гэта» (як выражаліся старажытныя паэты), што ёсьць вакол нас. Сьвет насамрэч тоесны мове, празь якую, як празь сіта, прасейваецца толькі найлепшае ды найчыстае. Мова для індыйскага мысьляра заўсёды была паняткам зусімным, усёабдымным, усёпранікальным.

Але толькі гэтага адцягненага разумаваньня, відаць, было б замала, каб бездакорна перадаваць з пакаленьня ў пакаленьне Веды ды падтрымліваць ва ўжытку мову сваіх далёкіх продкаў. Для гэтага таксама патрэбны вялікі запал – Пачуцьцё зь вялікай літары. І тут няможна не здзівіцца зноў, як дакладна выразіўся тысячы гадоў таму паэт Брыгаспаці. Узапраўды, толькі выпеставанае ў тайне (а тайнае паэты Ведаў зьмяшчалі ў сэрцы) ды

яўленае зь любоўю магло расцьвісьці ў такую вялікую літаратуру. Любоў да сваёй мовы, якую індыйскі народ пранёс з сабою праз процьму стагодзьдзяў, вартая сама шчырага захапленьня.

Ужо ў пасьяведавы час ствараюцца вялікія эпасы Індыі *Рамайана* (*Rāmāyaṇa*-) ды *Магабгарата* (*Mahābhārata*-), у якіх былі распрацаваныя й перапрацаваныя многія сюжэты, вядомыя нам яшчэ з Рыгведы. Калі Рамайана больш-менш прытрымліваецца галоўнага сюжэту пра паход Рамы ў Ланку дзеля вызваленьня свае жонкі Сіты, то Магабгарата поўніцца сюжэтнымі адгалінаваньнямі сама рознага гатунку. Іх настолькі многа, што гэты эпас справядліва называюць энцыкляпэдыяй індыйскага жыцьця. Аб’ём Магабгараты агромністы: 200 000 вершаваных радкоў робяць яе найвялікшым паэтычным творам чалавецтва.

Ужо ў першыя стагодзьдзі нашай эры пачынаюць зьяўляцца *пураны* (*purāṇa*- «старажытны») – вялізныя творы, пераважна ў вершах, пра стварэньне й будову сьвету, пра радаслоўную багоў і валадароў, пра вычыны жарбітоў і асілкаў, пра астралёгію й мэдыцыну, рэлігію й філязофію. Налічваецца 18 асноўных і 18 пабочных пуран. Найбольшая з асноўных – Сканда-пурана, якая складаецца з 81 000 радкоў, найменшая – Вамана-пурана, мае толькі 10 000.

Калі *Калідаса* пачынаў пісаць, перад ім ужо быў вялізмань абсяг літаратуры. Ягоная творчасць увабрала ў сябе ўвесь культурны набытак папярэдніх эпох, стаўшыся годным яго працягам. Як немагчыма чытаць эўрапейскую літаратуру бязь веданьня біблейных сюжэтаў і антычнай міталёгіі, так і геніяльнасьць *Калідасы* застанецца незразумелай бязь веданьня *Магабгараты* й раньніх пуран. Аднак *Калідаса* ня проста пазычаў сюжэты з традыцыйных крыніцаў – нярэдка ён надаваў ім новае гучаньне, па-свойму трактуючы жыцьцёвыя прыгоды герояў.

Дакладны час жыцьця *Калідасы* невядомы – звычайная рэч для многіх індыйскіх твораў. Індыйцы разумелі час як безупыннае

стварэнне й разбурэнне, таму гісторыя ня грала ў Індыі хоць якой значнай ролі. Паводле ўскосных звестак навукоўцы вызначаюць, што хутчэй за ўсё Калідаса жыў за часоў знакамітага князя Чандрагупты II (345 – 413 гг. н. э.) з роду Гуптаў. Іх владаранне справядліва лічыцца «залатым векам» індыйскае культуры. З III па VIII стст. н. э. былі створаныя адны з найбольш вядомых шэдэўраў клясычнай санскрыцкай літаратуры, і Калідасава творчасць справядліва ўважаецца ейнаю вяршыняю.

Калідасава паэзія рафінаваная ня толькі таму, што патрабавала ад чытача добрага ведання папярэдняй літаратуры. Вытанчанасць стылю й дасканаласць формы ягоных твораў суадносіцца і з тэарэтычнымі пошукамі ў літаратуры ўвогуле ды ў паэзіі ў прыватнасці. Найстарэйшая настава з паэтычнага майстэрства, якая дайшла да нашых дзён, – «Люстра паэзіі» (*Kāvya-dārśa-*) – належыць навукоўцу й паэту Дандыну (*Daṇḍin-*), які жыў дзесьці ў VII – VIII стст. н.э. Рафінаваны гараджанін таго часу, для якога перадусім і тварыў Калідаса, мусіў быць абазнаным ня толькі ў рэлігіі й літаратуры, але і, скажам, у любоўнай навучы, найвядомейшы трактат якой «Настава любошчаў» (*Kāmasūtra-*) быў створаны настаўнікам Ватсайанам (*Vātsyāyana-*) дзесьці ў II ст. н. э.

На жаль, да нас дайшло зусім ня многа твораў вялікага паэта. Перадусім варта згадаць ягоныя п’есы: «Малавіка й Агнімітра» (*Mālavikāgnimitra-*), «Вікрама й Урвашы» (*Vikramorvaśīya-*) ды «Шакунтала, пазнаная дзякуючы знаку» (*Abhijñānaśakuntala-*).

Апошняя п’еса ўважаецца многімі даследнікамі найлепшым Калідасавым творам. Ужо першы яе пераклад у ангельскую мову, апублікаваны Ёільямам Джоўнзам у 1789 г., выклікаў у Эўропе хвалю захвалення. Калідасу нават сталі называць «індыйскім Шэкспірам». Гётэ прысвяціў «Шакунтале» наступныя радкі:

*Willst du die Blüthe des frühen, die Früchte des späteren Jahres,
Willst du, was reizt und entzückt, willst du was sättigt und nährt,
Willst du den Himmel, die Erde, mit Einem Namen begreifen;
Nenn' ich, Sakuntala, Dich, und so ist Alles gesagt.*

*Хочаш росквіту раньня, пладоў адквітнелага году?
Хочаш панады спазнаць, той, што пітуе красой?
Хочаш зямлю ды неба, ўсё словам адным асягнуці?
Досыць, Шакунтала, мне імя Тваё прыгадаць*.*

Калідаса таксама напісаў дзеве эпічныя паэмы: «Род Раггу» (*Raghuvamśa-*), якая апавядае пра вычыны князёў з знакамітай дынастыі Раггу, і «Нараджэньне Кумары» (*Kumārasambhava-*), якая апавядае пра нараджэньне бога вайны Сканды.

Што да малых паэм, то Калідасу належаць толькі дзеве: «Воблачны вястун» (*Meghadūta-*) ды «Паравіны году» (*Rtusamhāra-*). У шасьці разьдзелах апошняй паэмы даецца лірычнае апісаньне кожнай з індыйскіх паравін году на тле любоўных перажываньняў каханкаў адпаведна зьмене надвор'я. Празь недасканаласьць паэтычнай формы адны дасьледнікі ўважаюць яе найранейшым Калідасавым творам, іншыя ж прыпісваюць аўтарства іншым паэтам.

Зусім мала вядома і пра само Калідасава жыцьцё. Мы маем толькі пазьнейшыя, хутчэй за ўсё, выдуманя паданьні, заснаваныя на этымалёгіі паэтавага імені: Калідаса (*Kālidāsa-*) даслоўна азначае «раб (багіні) Калі».

Паводле аднаго з такіх паданьняў, Калідаса быў сынам пастуха (у другой адмене кажацца, што ён быў сынам сьвятара-брагмана, аддадзенага на выхаваньне пастухам). Лічыцца, што ён быў чарнаскурым, а значыць, паводле паўночнаіндыйскіх стандартаў, – непрыгожым. Дзіклівы й недалугі, заіклівы й няцямлівы,

* пераклад зь нямецкай І. М. Кулікова

ён быў найгоршым вучнем у вясковага сьвятара. Навука не давалася яму зусім, і ўрэшце раззлаваны настаўнік прагнаў небараку прэч. Хлопчык знайшоў прытулак на ўскрайку вёскі ў храме багіні Калі, дзе стаў маліць яе альбо надзяліць яго розумам ды красамоўнасьцю, альбо тут жа пазбавіць жыцьця. Багіня зьлітавалася над хлопчыкам, але наўзамен запатрабавала ад яго вечнай вернасьці. Калі раніцаю сьвятар прыйшоў скардзіцца бацькам на іх сына, яму насустрач выйшаў прыўкрасны юнак, які здзівіў усіх вершамі на бездакорным санскрыце.

Цікава, што падобнае паданьне існуе і пра найвялікшага індыйскага граматыста Паніні: ён таксама быў найгоршым вучнем у свайго настаўніка, які канец канцоў прагнаў някемлівага вучня прэч. Калі Калідасу памагла багіня Калі, то граматыстам Паніні заапекаваўся ейны муж – бог Шыва. Гэты матыў узыходу ад самага нізу грамадства да яе вяршыні, безумоўна, мае народны характар, у ім адлюстравалася прага простых людзей да справядлівасьці. Але важней тое, што ў абодвух выпадках таленту прыпісваецца боскі, нябёсны пачатак, а значыць, сакралізуюцца й самі творы, народжаныя гэтым талентам. Матыў пераўвасабленьня й самаперавышэньня праз *bhakti*- «адданае служэньне богу» – адзін з найгалоўных у індыйскай культуры.

Цалком магчыма, што Калідаса запраўды быў пасьялоўнікам багіні Калі, ці Шакці, і быў чальцом адной з шакцісцкіх сэктаў шываізму. Усе ягоныя п'есы пачынаюцца з пасьвячэньня богу Шыву, а паэма «Нараджэньне Кумары» ўвогуле ёсьць пераказам найбольш вядомых шываісцкіх паданьняў. Аднак больш за гэтае дапушчэньне нічога пэўнага пра Калідасу мы сказаць ня можам. Зрэшты, за вялікіх паэтаў гавораць перадусім іхныя творы, у якіх яны распускаюцца, як соль у вадзе, – і ўжо самі вершы становяцца морам, у якім паэт пазнаецца з праводнай эмоцыі, нябачнай, але заўжды прысутнай. І калі чытач дастаткова старанны й чуйны, то ў яго можа атрымацца «выпарыць» гэту эмоцыю, перажыць яе разам з паэтам, замест паэта, працягнуўшы такім чынам яго ў сабе.

ПРА ПАМЕР

У санскрыце галосныя могуць быць як кароткімі, так і доўгімі, пры гэтым слоўны націск фактычна адсутнічае. Рытмічны малюнак слова вызначае чаргаваньне лёгкіх і цяжкіх галосных. Галосны называецца лёгкім, калі ён кароткі й перад ім няма зьбегу зычных (нават на стыку слоў). Астатнія галосныя (доўгія, а таксама кароткія, перад якімі ёсьць зьбег зычных) называюцца цяжкімі. Адпаведна санскрыцкае вершаскладаньне зыходзіць з трох магчымасьцяў:

1. *akṣaravṛtta*:- памер залежыць ад колькасьці складоў, а разьмеркаваньне лёгкіх і цяжкіх галосных не зьяўляецца строгім і дапускае многа варыяцый. Такім было вершаскладаньне Ведаў.

2. *varṇavṛtta*:- памер залежыць і ад колькасьці складоў, і ад строга вызначанай пасьлядоўнасьці лёгкіх і цяжкіх галосных. Гэты падыход уласьцівы клясычнай санскрыцкай паэзіі.

3. *mātrāvṛtta*:- гэты памер будзецца вакол паняцьця *mātrā*-«мера» (мора). Кожны радок мае вызначаную колькасьць мораў, разьбітую зазвычай на чацьвёркі. Такія памеры ўжываліся як у санскрыцкай, так і ў пракрыцкай паэзіі.

Колькасьць памераў другога віду ў санскрыцкай паэзіі налічвае больш за шэсьць соцень. Адпаведна зь ведавай традыцыяй, галоўным прынцыпам клясыфікацыі ёсьць колькасьць складоў у радку, які называецца *pāda*- «ступа, чвэрць». Індыйскія настаўны з паэзіі даюць падрабязнае апісаньне кожнага памеру: колькасьць складоў у ім, разьмеркаваньне доўгіх і лёгкіх галосных, месца цэзур, фразавых межаў, а таксама прыклады. Для запамінаньня такога вялізнага абыйма зьвестак была распрацаваная вельмі цікавая мнэманічная тэхніка, якая ўпершыню зьяўляецца ў рабоце *Chandaḥśāstra*- «Настава памераў» настаўніка Пінгалы (дзесьці апошнія стагодзьдзі да н. э.).

Радок разьбіваецца на часткі па тры склады. Узглядам таго што галосны можа быць лёгкім і цяжкім у трох розных месцах троіцы, высноўваюцца восем відаў пасьялядоўнасьцяў, якія кадуюцца ў традыцыйні наступным чынам:

ya mā tā rā ja bhā na sa la gā

Беручы ў дужкі тры склады адзін за адным, атрымваем восем троіц: *ya-mā-tā, mā-tā-rā, tā-rā-ja, rā-ja-bhā, ja-bhā-na, bhā-na-sa, na-sa-la, sa-la-gā*. Калі колькасьць складоў у радку ня кротная тром, то лішнія склады пазначаюцца як *la* для лёгкага галоснага і як *gā* – для цяжкага. Гэта сыстэма троіцаў (*trika-*) дазваляе апісаць любы памер, але адлюстроўвае толькі паверхневую структуру верша. Глыбінная ж структура можа быць зьведзеная да значна меншай колькасьці памераў, у аснове якіх ляжаць адмены ямбічных і харэічных ступ, трох- ці чатырохморных (*Ashwini S. Deo. The metrical organization of Classical Sanskrit verse. Journal of Linguistics 43 (01). Cambridge University Press, 2007*).

Калідасаў «Воблачны вястун» напісаны памерам *mandākrānta* «у якога марудны поступ». Кожны радок складаецца з 17 складоў з цэзурай пасьяля 4-га й 10-га складоў. Пры вызначэньні лёгкіх і цяжкіх галосных важна помніць, што ступа разглядаецца як фанэтычнае цэлае, таму галосны й наступны зьбег зычных могуць належаць да розных слоў. Традыцыйная схема наступная (ніжні індэкс пазначае склады зь лёгкім галосным):

1 2 3 4 |_{5 6 7 8 9} 10 | 11₁₂ 13 14₁₅ 16 17

альбо ў сыстэме троіц

(1 2 3) (4 |_{5 6}) (7_{8 9}) (10 11 |₁₂) (13 14₁₅) 16 17
ma bha na ta ga gā gā

У інтэрпрэтацыі Ашвіні Дэо схема выглядае так (_ цяжкі галосны, х лёгкі галосны, ' месца музычнага біту, | цэзура):

— — — | x x x x́ x — | — x — — x — —

Добра відаць, што першая цэзура як бы глытае адну мору ў наступным харэі, у якім застаецца толькі тры моры замест чатырох. Таксама відаць, што ў санскрыцкай паэзіі дапускаюцца й пяціморныя адзінкі як адмена зыходнай чатырохморнай.

Канец канцоў, трэба памятаць, што санскрыцкая паэзія хутчэй сьпеўная, чым прамаўляная, і ёсьць пэўны набор напеваў, якія звычайна адпавядаюць тым ці іншым вершаваным памерам. Каб атрымаць пра гэта пэўнае ўяўленьне, можна паслухаць запіс другога ўзыходу Багавітавай песьні (*Bhagavad-gītā*), дзе сустракаюцца два памеры: *śloka*- (чатыры ступы па 8 складоў кожная, аб'яднаныя ў два паўвершы) і *triṣṭubh*- (чатыры ступы па 11 складоў, аб'яднаныя ў два паўвершы), – якім адпавядаюць два розныя напевы.

У беларускім перакладзе зыходнаму памеру адпавядае наступны рытмічны малюнак (пяты галосны павінен вымаўляцца бяз націску, але можа станавіцца паўнацісьненым альбо зрэдку поўнанацісьненым; адзінаццаты ж павінен вымаўляцца з націскам, але часьцей ёсьць ненацісьненым альбо паўнацісьненым):

Там, на гары | Рамачандры, ў цяні | міладрэўнай, дзе рэкі...
Томіцца бо | і шчасьлівы, калі | воблак згледзіць у небе...
Толькі ж хіба | можа воблак, з вады, | ветру, промняў сатканы...

— x x — | x x — x x — | x x — x x — x
— — — — | x x x x x — | — x — — x — — (зыходны памер)

Традыцыйнае выкананьне паэмы на санскрыце разам з камэнтарыямі можна паслухаць тут: <http://www.vedabhoomi.org/MeghaSandesha.html>, а таксама тут: <https://sites.google.com/site/tajavit/shouna/meghaduta> (толькі паэма).

ବିଚାରମାନା
ବିକାଶ

॥ पूर्वमेघः ॥

कश्चित्कान्ताविरहगुरुणा स्वाधिकारप्रमत्तः
शापेनास्तङ्गमितमहिमा वर्षभोग्येण भर्तुः ।
यक्षश्चक्रे जनकतनयास्नानपुण्योदकेषु
स्निग्धच्छायातरुषु वसतिं रामगिर्याश्रमेषु ॥१॥

तस्मिन्नद्रौ कति चिदबलाविप्रयुक्तः स कामी
नीत्वा मासान्कनकवलयभ्रंशरिक्तप्रकोष्ठः ।
आषाढस्य प्रथमदिवसे मेघमाश्लिष्टसानुं
वप्रक्रीडापरिणतगजप्रेक्षणीयं ददर्श ॥२॥

तस्य स्थित्वा कथमपि पुरः कौतुकाधानहेतोर्
अन्तर्बाष्पश्चिरमनुचरो राजराजस्य दध्यौ ।
मेघालोके भवति सुखिनोऽप्यन्यथावृत्ति चेतः
कण्ठाश्लेषप्रणयिनि जने किं पुनर्दूरसंस्थे ॥३॥

प्रत्यासन्ने नभसि दयिताजीवितालम्बनार्थी
जीमूतेन स्वकुशलमयीं हारयिष्यन्प्रवृत्तिम् ।
स प्रत्यग्रैः कुटजकुसुमैः कल्पितार्घाय तस्मै
प्रीतः प्रीतिप्रमुखवचनं स्वागतं व्याजहार ॥४॥

धूमज्योतिःसलिलमरुतां सन्निपातः क्व मेघः
सन्देशार्थाः क्व पटुकरणैः प्राणिभिः प्रापणीयाः ।
इत्यौत्सुक्यादपरिगणयन्गुह्यकस्तं ययाचे
कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु ॥५॥

ЧАСТКА ПЕРШАЯ

Там, на гары | Рамачандры, ў цяні | міладрэўнай, дзе рэкі
шумна цякуць, | асьвячоны калісь | Джанакоўны купаньнем,
йакша адзін | сумнасэрцы марнеў, | разлучоны з дружынай,
1 панам на год | за нядбаньне ў сваіх | абавязках сасланы.

Гэтак за час адзіноты даўгой ад каханьня зьнябыты,
што бранзалет залацісты зь яго сасьлізнуў прыдалоньня,
воблака ён неяк летам зазмеў, што прыстала к вяршыні,
2 нібы той слон, што гульліва іклом працінае прыгорака.

Доўга глядзеў ён угору, тугой агарнuty глыбокай,
сьлёзы свае затаіўшы, слуга найвыдатнага князя.
Томіцца бо і шчасьлівы, калі воблак згледзіць у небе, –
3 што ж гаварыць пра выгнанца, які зажурыўся бязь любай!

Месяц набгас набліжаўся, і ён жонцы вырашыў вестку
воблакам тым пра сябе перадаць, каб узрадаваць ладу.
Сьвежых кутадж назьбіраўшы пучок, ён падношай квяцістай
4 ветла яго прывітаў і сказаў, акрыяўшы надзеяй:

(Толькі ж хіба можа воблак, з вады, ветру, промняў сатканы,
стаць вестуном і, нібы чалавек, перадаць ёй пасланьне?!
Йакша аб тым не падумаў зусім, амарочаны смуткам:
5 ўсё бо для тых ажывае, хто боль зьведаў палкай любові.)

जातं वंशे भुवनविदिते पुष्करावर्तकानां
जानामि त्वां प्रकृतिपुरुषं कामरूपं मघोनः ।
तेनार्थित्वं त्वयि विधिवशाद्दूरबन्धुर्गतोऽहं
याञ्चा मोघा वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा ॥६॥

सन्तसानां त्वमसि शरणं तत्पयोद प्रियायाः
सन्देशं मे हर धनपतिक्रोधविश्लेषितस्य ।
गन्तव्या ते वसतिरलका नाम यक्षेश्वराणां
बाह्योद्यानस्थितहरशिरश्चन्द्रिकाधौतहर्म्या ॥७॥

त्वामारूढं पवनपदवीमुद्गृहीतालकान्ताः
प्रेक्षिष्यन्ते पथिकवनिताः प्रत्ययादाश्वसन्त्यः ।
कः सन्नद्धे विरहविधुरां त्वय्युपेक्षेत जायां
न स्यादन्योऽप्यहमिव जनो यः पराधीनवृत्तिः ॥८॥

मन्दं मन्दं नुदति पवनश्चानुकूलो यथा त्वां
वामश्चायं नदति मधुरं चातकस्ते सगन्धः ।
गर्भाधानक्षणपरिचयान्नूनाबद्धमालाः
सेविष्यन्ते नयनसुभगं खे भवन्तं बलाकाः ॥९॥

तां चावश्यं दिवसगणनातत्परामेकपत्नीम्
अव्यापन्नामविहतगतिर्द्रक्ष्यसि भ्रातृजायाम् ।
आशाबन्धः कुसुमसदृशं प्रायशो ह्यङ्गनानां
सद्यःपाति प्रणयि हृदयं विप्रयोगे रुणद्धि ॥१०॥

कर्तुं यच्च प्रभवति महीमुच्छ्रिलीन्द्रामवन्ध्यां
तच्छ्रुत्वा ते श्रवणसुभगं गर्जितं मानसोत्काः ।
आ कैलासाद्विसकिसलयच्छेदपाथेयवन्तः
सम्पत्स्यन्ते नभसि भवतो राजहंसाः सहायाः ॥११॥

- «Знаю, мой друг, ты са слынной сям'і ваданосных аблокаў,
Індраў слуга і ўлюбёнец, аблік ты мяняеш, як хочаш.
Выслухай ты мужа, доляю злой разьяднанага з жонкай!
6 Лепей пачуць ад дастойнага “не”, чым нікчэмнага згоду.
- Змоглых усіх ты заступнік. Прашу, аднясі маю вестку
жонцы, зь якой я разлучаны быў гнеўным Панам багацьця.
Зараз ляці ты ў сады Алакi, места стольнага йакшаў,
7 што зіхаціць месяцовым сьвятлом з чола Шывы самога.
- Згледзяць цябе на дарозе вятроў і пачнуць у надзеі
косы свае падымаці жанкі вандравальцаў далёкіх.
Хто ж пры табе не абдыме свае жонкі доўгатужлівай?
8 Толькі хiба мне падобны бядак, чужаволі нявольнік.
- Вей панясе шматласкавы цябе, і салодка зязюля
будзе ў гаі хваласьпевы куваць у чаканьні залевы.
А журавы толькі ўзораць цябе, вестаношу патомства,
9 сьвітай-ключом узаўюцца усьлед мілазрочнаму сябру.
- Пэўна ў канцы ты палёту жывой жонку братаву ўбачыш:
верная мне, будзе, мабыць, яна дні лічыць да сустрэчы.
Жывіць адно бо надзеі вязьмо сэрца жонак, што, быццам
10 крохкі бутон, завядае суздром ад разлукі з каханым.
- Счуўшы здаля мілагучны твой гром, што усыпле сухую
ўсюды зямлю парасоньнем грыбоў, тут жа княскія гусі
ў неба ўзьлятуць, сувандроўцы твае, мілай Манасы дзечи:
11 ежай для іх да Кайласы адно будуць лотасу сьцёблы.

आपृच्छस्व प्रियसखममुं तुङ्गमालिङ्ग्य शैलं
वन्द्यैः पुंसां रघुपतिपदैरङ्कितं मेखलासु ।
काले काले भवति भवता यस्य संयोगमेत्य
स्नेहव्यक्तिश्चिरविरहजं मुञ्चतो बाष्पमुष्णम् ॥१२॥

मार्गं तावच्छृणु कथयतस्त्वत्प्रयाणानुरूपं
सन्देशं मे तदनु जलदं श्रोष्यसि श्रोत्रपेयम् ।
खिन्नः खिन्नः शिखरिषु पदं न्यस्य गन्तासि यत्र
क्षीणः क्षीणः परिलघु पयः स्रोतसां चोपभुज्य ॥१३॥

अद्रेः शृङ्गं हरति पवनः किं स्वदित्युन्मुखीभिर्
दृष्टोत्साहश्चकितचकितं मुग्धसिद्धाङ्गनाभिः ।
स्थानादस्मात्सरसनिचुलादुत्पतोदङ्गुखः खं
दिङ्गागानां पथि परिहरन्स्थूलहस्तावलेपान् ॥१४॥

रत्नच्छायाव्यतिकर इव प्रेक्ष्यमेतत्पुरस्ताद्
वल्मीकाग्रात्प्रभवति धनुःखण्डमाखण्डलस्य ।
येन श्यामं वपुरतितरां कान्तिमापत्स्यते ते
बर्हेणेव स्फुरितरुचिना गोपवेषस्य विष्णोः ॥१५॥

त्वय्यायत्तं कृषिफलमिति भ्रूविकारानभिज्ञैः
प्रीतिस्निग्धैर्जनपदवधूलोचनैः पीयमानः ।
सद्यःसीरोत्कषणसुरभिक्षेत्रमारुह्य मालं
किं चित्पश्चाद्भ्रज लघुगतिर्भूय एवोत्तरेण ॥१६॥

त्वामासारप्रशमितवनोपप्लवं साधु मूर्ध्ना
वक्ष्यत्यध्वश्रमपरिगतं सानुमानाम्नकूटः ।
न क्षुद्रोऽपि प्रथमसुकृतापेक्षया संश्रयाय
प्राप्ते मित्रे भवति विमुखः किं पुनर्यस्तथोच्चैः ॥१७॥

Зь любай гарой разьвітайся цяпер, напасьледак абняўшы,
там, дзе мужы чтуць на схілах яе сьлед атожылка Раігу.
Роўна праз год ты пабачыш яе і па доўгім расстаньні
12 долу пральлеш ад вялікай любві найгарачыя сьлёзы.

Зараз жа пуць красавіты табе апішу я, а потым
друг дарагі, ты пачуеш маю мілачутную вестку.
Стома калі апануе цябе, на вяршынях спыняйся:
13 сьвежай вады там даволі заўжды для асьмяглых аблокаў.

«Хіба сюды гоніць вецер гару?» – так наіўныя скажуць
сіддгаў жанкі, твой узорыўшы лёт, і дрыжма задрыгочуць.
Зарасьці палым ты нарэшце пакінь ды на поўнач памкніся,
14 пільна сланоў сьветаваых у пуці абмінаючы іклы.

Гожы, нібы у праменьні сьляпкім пераліў самацветаў,
зьявіцца лук Пана весяў, на дом мурашыны апёрты,
цёмны аблік разуквецціўшы твой надзямною красою,
15 павы пяром нібы твар пастушка смугласкурага Вішну.

«Вось ён плыве, ураджаю тварэц!» – так сялянкі з вачамі
поўнымі сьлёз гаварыцьмуць, з гульнёй незнаёмыя броваў.
Пахам палёў сыраворных тады набрыняўшы над Малам,
16 трохі зьвярні ты на захад і зноў папрастуй на паўночча.

Там, на гары, як залевай пажар лесавы ты патушыш,
ўздыме цябе на вяршыню сваю адпачыць Амракута.
Сябру свайму і нікчэма ў адказ на былую пасобу
17 руку падасьць – а такі дужавіт пагатоў дапаможа!

छन्नोपान्तः परिणतफलद्योतिभिः काननाग्नैस्
त्वय्यारूढे शिखरमचलः स्निग्धवेणीसवर्णे ।
नूनं यास्यत्यमरमिथुनप्रेक्षणीयामवस्थां
मध्ये श्यामः स्तन इव भुवः शेषविस्तारपाण्डुः ॥१८॥

स्थित्वा तस्मिन्वनचरवधूभुक्तकुञ्जे मुहूर्तं
तोयोत्सर्गद्रुततरगतिस्तत्परं वर्त्म तीर्णः ।
रेवां द्रक्ष्यस्युपलविषमे विन्ध्यपादे विशीर्णां
भक्तिच्छेदैरिव विरचितां भूतिमङ्गे गजस्य ॥१९॥

तस्यास्तित्तैर्वनगजमदैर्वासितं वान्तवृष्टिर्
जम्बूकुञ्जप्रतिहतरयं तोयमादाय गच्छेः ।
अन्तःसारं घन तुलयितुं नानिलः शक्यति त्वां
रिक्तः सर्वो भवति हि लघुः पूर्णता गौरवाय ॥२०॥

नीपं दृष्ट्वा हरितकपिशं केसरैरर्धरूढैर्
आविर्भूतप्रथममुकुलाः कन्दलीश्वानुकच्छम् ।
जग्ध्वारण्येष्वधिकसुरभिं गन्धमाघ्राय चोर्व्याः
सारङ्गास्ते जललवमुचः सूचयिष्यन्ति मार्गम् ॥२१॥

उत्पश्यामि द्रुतमपि सखे मत्प्रियार्थं यियासोः
कालक्षेपं ककुभसुरभौ पर्वते पर्वते ते ।
शुक्लापाङ्गैः सजलनयनैः स्वागतीकृत्य केकाः
प्रत्युद्यातः कथमपि भवान्गन्तुमाशु व्यवस्येत् ॥ २२ ॥

पाण्डुच्छायोपवनवृतयः केतकैः सूचिभिन्नैर्
नीडारम्भैर्गृहबलिभुजामाकुलग्रामचैत्याः ।
त्वय्यासन्ने परिणतफलश्यामजम्बूवनान्ताः
सम्पत्स्यन्ते कतिपयदिनस्थायिहंसा दशार्णाः ॥२३॥

Ледзьве капой цемназыркай сваёй ты укрыеш вяршыню,
злотам усьцяж сьпеламангавых дрэў падпасаную шчодра,
відам такім і бажыстыя ўсе залюбуюцца пары:
18 нібы зямля агаліла сваю сьнежнабелую цыцку!

Гожы гаёк акрапіўшы вадой, дзе жывуць лесавіцы,
лётам рушай палягчэлым туды, дзе на Віндгій падгор'і
Рэвы паток бурапенны цячэ, рассуканы каменнем,
19 нібы узор, што наносяць сланом для аздобы на чола.

Леяпусты, плыні той паспытай, мілапахкай ад поту
дзікіх сланоў і ад яблычных шат, што яе атачаюць.
Хмары такой, што цяжарна вадой, вецер скрасьці ня зможа.
20 Лёгкі бо той, хто парожні ўнутры, паўната ж вагавіта.

Там, ля ракі, на сьцяблінках стрункіх залацістыя ніпы
ўзорыўшы ды сьвежацьвет кандалі, што усеяў быў бераг,
моцны духмень удыхнуўшы зямлі на выжарах бязьлесых,
21 сарны табе пуць укажуць, а ты іх амыеш вадою.

Доўга, мой друг, я прадбачу, на тых ты забавісься горах,
хоць і сьпяшаць із пасланьнем маім ты да братаўкі будзеш.
Нібы ад сьлёз, зьзяйнавокі цябе у дарогу праводзіць
22 крыкам паўлін, ты ж ня баўся ды мчы, разьвітаўшыся хутка.

Вось у зямлі ты дашарнаў ужо, дзе на тынах садовых
квечень кетак белым ценем ляжыць, а на дрэвах сьвятарных
птушкі ужо гнёзды ўюць, і гаі пацямнелі ад яблык.
23 Некалькі дзён, пэўна, там правядуць пералётныя гусі.

तेषां दिक्षु प्रथितविदिशालक्षणां राजधानीं
गत्वा सद्यः फलमविकलं कामुकत्वस्य लब्धा ।
तीरोपान्तस्तनितसुभगं पास्यसि स्वादु यत्तत्
सभ्रूभङ्गं मुखमिव पयो वेत्रवत्याश्चलोर्मि ॥ २४ ॥

नीचैराख्यं गिरिमधिवसेस्तत्र विश्रामहेतोस्
त्वत्सम्पर्कात्पुलकितमिव प्रौढपुष्पैः कदम्बैः ।
यः पण्यस्त्रीरतिपरिमलोद्गारिभिर्नागराणाम्
उद्दामानि प्रथयति शिलावेश्मभिर्यौवनानि ॥ २५ ॥

विश्रान्तः सन्त्रज वननदीतीरजातानि सिञ्चन्
उद्यानानां नवजलकणैर्यूथिकाजालकानि ।
गण्डस्वेदापनयनरुजाक्लान्तकर्णोत्पलानां
छायादानात्क्षणपरिचितः पुष्पलावीमुखानाम् ॥ २६ ॥

वक्रः पन्था यदपि भवतः प्रस्थितस्योत्तराशां
सौधोत्सङ्गप्रणयविमुखो मा स्म भूरुञ्जयिन्याः ।
विद्युद्दामस्फुरितचकितैस्तत्र पौराङ्गनानां
लोलापाङ्गैर्यदि न रमसे लोचनैर्वञ्चितोऽसि ॥ २७ ॥

वीचिक्षोभस्तनितविहगश्रेणिकाश्चीगुणायाः
संसर्पन्त्याः स्खलितसुभगं दर्शितावर्तनाभेः ।
निर्विन्ध्यायाः पथि भव रसाभ्यन्तरः सन्निपत्य
स्त्रीणामाद्यं प्रणयवचनं विभ्रमो हि प्रियेषु ॥ २८ ॥

वेणीभूतप्रतनुसलिलासावतीतस्य सिन्धुः
पाण्डुच्छाया तटरुहतरुभ्रंशिभिर्जीर्णपर्णैः ।
सौभाग्यं ते सुभग विरहावस्थया व्यञ्जयन्ती
काश्यं येन त्यजति विधिना स त्वयैवोपपाद्यः ॥ २९ ॥

Як даляціш да сталічных муроў Відышы ты славутай,
прагу любві там натоліш цалком, у цалунку прыпаўшы
к водам ракі – гожай Ветраваці, прыбярэжнашумлівай:
24 любіць гуляць яна хваляй сваёй, як жанчына брывамі.

Потым крыху ты на Нізкай гары адпачні па дарозе:
цвіетам кадамб сьцепанецца яна у абдоймах каханка.
Зь ейных пячор перны водар ідзе прагавітых блудніцаў,
25 юныя дзе гараджане любві аддаюцца нястрымна.

Сябра, далей, адпачнуўшы, ляці, паліваючы сьвежай
квецень вадой на язьмену кустоў у садоў калярэчных.
Ценем на міг ты аблік асьвяжы уваўрэлым квятаркам,
26 што, са шчакі выціраючы пот, зьмялі лотасы ў вушках.

Хоць і кружным будзе гэтакі пуць, ты зьвярні, калі ласка,
каб завітаць, дружа, ва Ўдджайіні, горад краснапалацны.
Вабе вачэй, што маланкай блішчаць у красунь-гараджанак,
27 сябра, калі не паддасся, то век шкадавацьмеш дакладна.

Гэнам ракой, што, ў птушыным паску хвалязвонкім па схілах
плынучы, вір, бы красуня пупок, агаліе юрліва,
смагу сваю сьмела ты наталі з краснацечнай Нірвіндгіі:
28 словы ж у дзеў пры каханках заўжды замяняе какецтва.

Тую раку, што станчэла ў касу ад разлукі з табою,
ў шатах блядых з пашарэлых лістоў прыбярэжнага дрэўя –
гэтак яна, о шчасьлівы, ждала веляшчаснай сустрэчы –
29 толькі табе і пад сілу сцаліць ад тугі абмяленьня!

प्राप्यावन्तीनुदयनकथाकोविदग्रामवृद्धान्
पूर्वोद्दिष्टामनुसर पुरीं श्रीविशालां विशालाम् ।
स्वल्पीभूते सुचरितफले स्वर्गिणां गां गतानां
शेषैः पुण्यैर्हृतमिव दिवः कान्तिमत्खण्डमेकम् ॥ ३० ॥

दीर्घाकुर्वन्पटु मदकलं कूजितं सारसानां
प्रत्यूषेषु स्फुटितकमलामोदमैत्रीकषायः ।
यत्र स्त्रीणां हरति सुरतग्लानिमङ्गानुकूलः
शिप्रावातः प्रियतम इव प्रार्थनाचाटुकारः ॥ ३१ ॥

जालोद्ग्रीर्णैरुपचितवपुः केशसंस्कारधूपैर्
बन्धुप्रीत्या भवनशिखिभिर्दत्तनृत्तोपहारः ।
हर्म्येष्वस्याः कुसुमसुरभिष्वध्वखेदं नयेथा
लक्ष्मीं पश्यँल्ललितवनितापादरागाङ्कितेषु ॥ ३२ ॥

भर्तुः कण्ठच्छविरिति गणैः सादरं वीक्ष्यमाणः
पुण्यं यायास्त्रिभुवनगुरोर्धाम चण्डेश्वरस्य ।
धूतोद्यानं कुवलयरजोगन्धिभिर्गन्धवत्यास्
तौयक्रीडानिरतयुवतिस्नानतिक्तैर्मरुद्भिः ॥ ३३ ॥

अप्यन्यस्मिञ्जलधर महाकालमासाद्य काले
स्थातव्यं ते नयनविषयं यावदत्येति भानुः ।
कुर्वन्सन्ध्याबलिपटहतां शूलिनः श्लाघनीयाम्
आमन्द्राणां फलमविकलं लप्स्यसे गर्जितानाम् ॥ ३४ ॥

पादन्यासैः क्वणितरशनास्तत्र लीलावधूतै
रत्नच्छायाखचितवलिभिश्चामरैः क्लान्तहस्ताः ।
वेश्यास्त्वत्तो नखपदसुखान्प्राप्य वर्षाग्रविन्दून्
आमोक्ष्यन्ते त्वयि मधुकरश्रेणिदीर्घान्कटाक्षान् ॥ ३५ ॥

Гэтак ляці па Аванці-зямлі, дзе сьпяваюць у вёсках
старапяўцы пра Ёдайану, к муром веляшаннай Вішалы:
нібы нябёс стала мала мужом дабрачынным за ўчынкi
30 ды на зямлю быў апушчаны ім гэты райскі куточак.

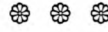
Раніцай там халадок-вечярок з-па-над Шыпры разносіць
крык журавоў закаханых і пах даўкі лотасаў бучных.
Стому жанкам ад уцехаў начных ён прымае пяшчотна,
31 мілым нібы словам-дотыкам іх знову песьціць любоўнік.

Сыты з акон пахам сьвежых духоў ад валосься красуняў,
танцам сяброў прывітаны сваіх, палацовых паўлінаў,
там адпачні ад дарожнай нуры між сядзібаў квітучых,
32 цешачы свой позірк фарбай сьлядоў жартаўлівых дзяўчатаў.

Стануць цябе славіць ганы за сiнь Сiняшыяга пана,
к храму калі Ёладара трыбыцьця паляціш ты, дзе ветрык
з Гандгаваці авявае сады вохкіх лілій пылком і
33 мылам юніц, што прыйшлі на раку забаўляцца ды мыцца.

Як жа у храм Магакалаў яшчэ да заходу прыбудзеш,
там пачакай, вадавозе, пакуль не схаваецца сонца,
каб заіграць барабанам грымот на аброку сутонным:
34 плён прынясе найвысокі табе мілагромаслужэньне.

Танчачы там у зьвінучых паскох ды прысталай рукою
веер цяжкі ледзь ужо дзержучы з самацветным дзяржальнам,
зорам цябе чорных пчолак-вачэй адаруюць блудніцы:
35 драпіны ім ты амыеш, мой друг, ад пазногцяў каханкаў!

पश्चादुच्चैर्भुजतरुवनं मण्डलेनाभिलीनः
सान्ध्यं तेजः प्रतिनवजपापुष्परक्तं दधानः ।
नृत्तारम्भे हर पशुपतेरार्द्रनागाजिनेच्छां
शान्तोद्वेगस्तिमितनयनं दृष्टभक्तिर्भवान्या ॥३६॥

गच्छन्तीनां रमणवसतिं योषितां तत्र नक्तं
रुद्धालोके नरपतिपथे सूचिभेद्यैस्तमोभिः ।
सौदामन्या कनकनिकपस्त्रिग्धया दर्शयोर्वी
तोयोत्सर्गस्तनितमुखरो मा स्म भूर्विक्लवास्ताः ॥३७॥

तां कस्यां चिद्भवनवलभौ सुप्तपारावतायां
नीत्वा रात्रिं चिरविलसनात्खिन्नविद्युत्कलत्रः ।
दृष्टे सूर्ये पुनरपि भवान्वाहयेदध्वशेषं
मन्दायन्ते न खलु सुहृदामभ्युपेतार्थकृत्याः ॥३८॥

तस्मिन्काले नयनसलिलं योषितां खण्डितानां
शान्तिं नेयं प्रणयिभिरतो वर्त्म भानोस्त्यजाशु ।
प्रालेयास्रं कमलवदनात्सोऽपि हर्तुं नलिन्याः
प्रत्यावृत्तस्त्वयि कररुधि स्यादनल्पाभ्यसूयः ॥३९॥

गम्भीरायाः पयसि सरितश्चेतसीव प्रसन्ने
छायात्मापि प्रकृतिसुभगो लप्स्यते ते प्रवेशम् ।
तस्मादस्याः कुमुदविशदान्यर्हसि त्वं न धैर्यान्
मोघीकर्तुं चटुलशफरोद्वर्तनप्रेक्षितानि ॥४०॥

तस्याः किं चित्करधृतमिव प्राप्तवानीरशाखं
हृत्वा नीलं सलिलवसनं मुक्तरोधोनितम्बम् ।
प्रस्थानं ते कथमपि सखे लम्बमानस्य भावि
ज्ञातास्वादो विवृतजघनां को विहातुं समर्थः ॥४१॥

Зьвіся тады бранзалетам смугі на руках вершалінаў,
проці начы заірдзеўшы ў агні сьвежачайнаружовым.
Кіне сваю Шыва шкуру слана перад танцам крываваў –
36 і Парваці мілазорам сваім табе ўдзячыць з палёгкай.

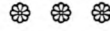
Ноччу, калі да каханкаў сваіх Княскай вуліцай сьпешна
самі-адны маладзіцы ідуць ува цьме непрагляднай,
путь асьвятлі ім маланкай, нібы залатою іскрынкай,
37 гучна, аднак, не грымі, каб дзяўчат незнарок не спалохаць.

Рэшту начы ты з жаной правядзі, бліскавіцай стамлёнай,
на вільчаку палацовым, дзе сьпяць галубы ціхамірна.
А на зары без абавы рушай ты далей у дарогу,
38 той бо ані не марудзіць, які сябру даў абяцаньне.

Тою парой сьлёзы сумных жанок, занядбаных мужамі,
мусяць суняць іх каханкі, таму пасьпяшайся пакінуць
сонца сьцягу, што таксама ўзышло, каб з заплаканых кветак
39 сьдэрці расу, і заслона твая яго можа разгневаць.

Ляжа твой цень на празрыстую плынь Гамбгіры яснацечнай,
нібы ў душы супакойнай, твой від адаб'ецца прыгожы.
Сябра, таму ты паглядаў яе беласьнежналілейных
40 не адхілай, што гарэзяць, нібы у круцізнах пяструшкі.

Хваляў убор з чарацінак яе, нібы з пальцаў танклявых,
вырваўшы ўраз, агаліўшы клубы беражын крутаскілых,
цяжка табе будзе зноў ад зямлі адарвацца, напэўна:
41 зьведаўшы раз асалоды тае, хто ж нагуо пакіне?

त्वन्निष्यन्दोच्छ्वसितवसुधागन्धसम्पर्करम्यः
स्रोतोरन्ध्रध्वनितसुभगं दन्तिभिः पीयमानः ।
नीचैर्वास्यत्युपजिगमिषोर्देवपूर्वं गिरिं ते
शीतो वायुः परिणमयिता काननोदुम्बराणाम् ॥ ४२ ॥

तत्र स्कन्दं नियतवसतिं पुष्पमेघीकृतात्मा
पुष्पासारैः स्रपयतु भवान्व्यामगङ्गाजलाद्रैः ।
रक्षाहेतोर्नवशशिभृता वासवीनां चमूनाम्
अत्यादित्यं हुतवहमुखे सम्भृतं तद्धि तेजः ॥ ४३ ॥

ज्योतिर्लेखावलयि गलितं यस्य बहू भवानी
पुत्रप्रेम्णा कुवलयदलप्रापि कर्णे करोति ।
धौतापाङ्गं हरशशिरुचा पावकेस्तं मयूरं
पश्चादद्रिग्रहणगुरुभिर्गर्जितैर्नर्तयेथाः ॥ ४४ ॥

आराध्यैनं शरवणभवं देवमुल्लङ्घिताध्वा
सिद्धद्वन्द्वैर्जलकणभयाद्वीणिभिर्मुक्तमार्गः ।
व्यालम्बेथाः सुरभितनयालम्भजां मानयिष्यन्
स्रोतोमूर्त्या भुवि परिणतां रन्तिदेवस्य कीर्तिम् ॥ ४५ ॥

त्वय्यादातुं जलमवनते शार्ङ्गिणो वर्णचौरे
तस्याः सिन्धोः पृथुमपि तनुं दूरभावात्प्रवाहम् ।
प्रेक्षिष्यन्ते गगनगतयो नूनमावर्ज्यं दृष्टीर्
एकं मुक्तागुणमिव भुवः स्थूलमध्येन्द्रनीलम् ॥ ४६ ॥

तामुत्तीर्य ब्रज परिचितभूलताविभ्रमाणां
पक्ष्मोत्क्षेपादुपरिविलसत्कृष्णशारप्रभागाम् ।
कुन्दक्षेपानुगमधुकरश्रीमुषामात्मबिम्बं
पात्रीकुर्वन्दशपुरवधूनेत्रकौतूहलानाम् ॥ ४७ ॥

Ды панясе цябе вецер далей, сыраглебадухмяны
зьлевай тваёй, да Бажыстай гары, дасьвятынца нібыта.
Будуць трубіць пад табою сланы, ап'янёныя п'яна
42 тым сьвежаком, што смакоўніц плады налівае цяжарам.

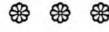
Там, на гары, дзе нябёснай Гангі праліваліся воды,
Сканды жытло цьветам ты арасі, цьветахмараю стаўшы.
Бога сяго панадсонечны бліск сам бо Месяцаноша
43 кінуў калісь у сьвятарны агонь войску Індры на помач.

Грому у такт, што туруе ў гарах, стане Скандаў супольнік
танчыць, паўлін зыркавокі ў сьвятле дыядэмы бажыстай.
Пёрка калі ён упусьціць з хваста, то зь любові да сына
44 зробіць зь яго, як зь лілей, Бгавані завушніцу-сюзор'е.

Бога таго прывітаўшы, далей не сьпяшайся, хаця і
сіддгі з твайго разьбягуцца пуці, баючыся за віны:
трэба яшчэ пакланіцца рацэ, Рантыдэвавай славе,
45 там, дзе дачок ён Сурабгі аброк, кроў патокам пусьціўшы.

Ледзьве да той ты ракі прыпадзеш, сінязыркі, нібыта
гэтую сінь у самога стралка ты бажыстага скраў быў,
то з вышыні небаходцам усім ты падасься сапфірам,
46 кімсьці на ніць нанізаным ракі пасяродку пярлінаў.

Потым ляці ты далей за раку, захапляючы ўзрокі
юных жанок Дашапуры, ў гульні абазнаных брывамі:
сарны нібы, вейкі пырхаюць іх над бялюткім язьменам
47 ясных вачэй, у бутонах чьіх пчолкі зрэнак чарнеюць.

ब्रह्मावर्तं जनपदमथ च्छायया गाहमानः
क्षेत्रं क्षत्रप्रधनपिशुनं कौरवं तद्भजेथाः ।
राजन्यानां शितशरशतैर्यत्र गाण्डीवधन्वा
धारापातैस्त्वमिव कमलान्यभ्यवर्षन्मुखानि ॥४८॥

हित्वा हालामभिमतरसां रेवतीलोचनाङ्कां
बन्धुप्रीत्या समरविमुखो लाङ्गली याः सिषेवे ।
कृत्वा तासामभिगममपां सौम्य सारस्वतीनाम्
अन्तःशुद्धस्त्वमपि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः ॥४९॥

तस्माद्गच्छेरनुकनखलं शैलराजावतीर्णां
जह्मोः कन्यां सगरतनयस्वर्गसोपानपङ्क्तिम् ।
गौरीवक्रभ्रुकुटिरचनां या विहस्येव फेनैः
शम्भोः केशग्रहणमकरोदिन्दुलभ्रोर्मिहस्ता ॥५०॥

तस्याः पातुं सुरगज इव व्योम्नि पश्चार्धलम्बी
त्वं चेदच्छस्फटिकविशदं तर्कयेस्तिर्यगम्भः ।
संसर्पन्त्या सपदि भवतः स्रोतसि च्छाययासौ
स्यादस्थानोपगतयमुनासङ्गमेवाभिरामा ॥५१॥

आसीनानां सुरभितशिलं नाभिगन्धैर्मृगाणां
तस्या एव प्रभवमचलं प्राप्य गौरं तुषारैः ।
वक्ष्यस्यध्वश्रमविनयने तस्य शृङ्गे निषण्णः
शोभां शुभ्रत्रिनयनवृषोत्खातपङ्कोपमेयाम् ॥५२॥

तं चेद्वायौ सरति सरलस्कन्धसङ्घट्टजन्मा
बाधेतोल्काक्षपितचमरीबालभारो दवाग्निः ।
अर्हस्येनं शमयितुमलं वारिधारासहस्रैर्
आपन्नार्तिप्रशमनफलाः सम्पदो ह्युत्तमानाम् ॥५३॥

Ценем сваім Брагмаварты зямлю ахінуўшы нарэшце,
ты ушануй месца даўняй бітвы Поле Куру сьвятое,
дзе ваяром сотні стрэлаў праліў славагодны Арджуна
48 на галаву, нібы кроплі дажджу ты на кветак пялёсткі.

Там прыпадзі ты да Сарасваці сьвятаплыннай, дзе побач
некалі сам Плуганоша гавеў: ад любові да сяброў ён
твар ад вайны адварнуў і віно назаўсёды пакінуў.
49 Ад яе вод станеш чыстым знутры, хоць і чорным знадворку.

Потым каля Канакхалы пачці дочку Джягну, якая
з пана вяршынь саступіла сыноў небаўзяць Сагаровых.
Пенай сваёй сьмеючыся нібы з хмурнабровае Гаўры,
50 пальцамі хваль Шыву гладзіла лоб яна мясяцаносны.

Як да Ѓангі ты бачком падляціш, каб вадою празрыстай
смагу спагнаць, нібы сам Індраў слон заблукаўшы на захад,
ды зацямніш яе пенную плынь, то на прокмець падасца:
51 тут Ыамуна уплынае ў Ѓангу, а ня побач з Прайагай.

Там, дзе бярэ яна першавыток на гары беласьнежнай,
схілы чые ад гарэзных кабарг пахнуць мускусам даўкім,
к шпілю прыстань, дзе ямчэй, адпачыць, велягожападобны
52 пляме зямлі на бліскучым ілбе Велябоскага тура.

Вецер калі, разгайдаўшы гальлё, разатрэ з сухастою
ў лесе пажар, што апаліць хвасты веляпышныя якам,
тысячай ты вадатокаў скрамі гэты полым іскрысты:
53 моцных бо скарб – не багацьці, але дапамога пакутным.

ये संरम्भोत्पतनरभसाः स्वाङ्गभङ्गाय तस्मिन्
मुक्ताध्वानं सपदि शरभा लङ्घयिष्यन्त्यलङ्घ्यम् ।
तान्कुर्वीथास्तुमुलकरकावृष्टिहासावकीर्णान्
के वा न स्युः परिभवपदं निष्फलारम्भयत्नाः ॥५४॥

तत्र व्यक्तं दृषदि चरणन्यासमर्धेन्दुमौलेः
शश्वत्सिद्धैरुपहृतबलिं भक्तिनम्रः परीयाः ।
यस्मिन्दृष्टे करणविगमादूर्ध्वमुद्धृतपापाः
सङ्कल्पन्ते स्थिरगणपदप्राप्तये श्रद्धधानाः ॥५५॥

शब्दायन्ते मधुरमनिलैः कीचकाः पूर्यमाणाः
संसक्ताभिस्त्रिपुरविजयो गीयते किन्नरीभिः ।
निर्हादस्ते मुरज इव चेत्कन्दरेषु ध्वनिः स्यात्
सङ्गीतार्थो ननु पशुपतेस्तत्र भार्वा समस्तः ॥५६॥

प्रालेयाद्रेरुपतटमतिक्रम्य तांस्तान्विशेषान्
हंसद्वारं भृगुपतियशोवर्त्म यत्क्रौञ्चरन्ध्रम् ।
तेनोदीर्घां दिशमनुसरेस्तिर्यगायामशोभी
श्यामः पादो बलिनियमनाभ्युद्यतस्येव विष्णोः ॥५७॥

गत्वा चोर्ध्वं दशमुखभुजोच्छ्वासितप्रस्थसन्धेः
कैलासस्य त्रिदशवनितादर्पणस्यातिथिः स्याः ।
शृङ्गोच्छ्रायैः कुमुदविशदैर्यो वितत्य स्थितः खं
राशीभूतः प्रतिदिनमिव त्र्यम्बकस्यादृहासः ॥५८॥

उत्पश्यामि त्वयि तटगते स्निग्धभिन्नाञ्जनाभे
सद्यःकृत्तद्विरददशनच्छेदगौरस्य तस्य ।
शोभामद्रेः स्तिमितनयनप्रेक्षणीयां भवित्रीम्
अंसन्यस्ते सति हलभृतो मेचके वाससीव ॥५९॥

Стануць скакаць там шарабгі з гары у запале пыхлівым,
каб празь цябе пераскочыць, але насампраўдзе разьбіцца.
Лепш адгані небаракаў дажджом, расьсьмяяўшыся градам:
54 к ганьбе адно марнаслаўцу вядзе марнавітая спроба.

Там, на скале, ты шанобліва сьлед абляці Серпаношы,
дарам бучным шанаваны заўжды ў багаветлівых сіддгаў.
Хто бо яго чыставерна пачціць, той пазбавіцца грэхаў
55 і дасягне пасья сьмерці сваёй вечнажытлішча ганаў.

Ціха вятры заіграюць тады на жалейцы бамбуку,
ды запяюць кіннарыцы пад іх пра падзеньне Трымесьця.
Як жа і ты барабанам сваім загрыміш у пячорах,
56 Пана жывёл тая мілагудзьба не прымее ня ўцешыць.

Міма усіх тых насхільных дзівос Гімалайі на поўнач
цераз атвор жураўліных варот, што прасёк Бгрыгупаці,
ты прасьлізьні цераз Краўньчу-гару, ніткай зьвіўшыся сіняй,
57 нібы нага, што над Балі занёс Вішну дзеля пакары.

Госьцем цябе прыме люстра багінь, ледавіты Кайласа,
марна які ў даўніну спрабаваў зрушыць Равана горды.
Сінь вышыні белашпілем гара працінае сьляпучым,
58 нібы навек гэта голасны сьмех там застыў Валадыкаў.

Гожы я від перадбачу: сурмой ты лягаеш на схілы,
скалы ж, бы скол са слановых іклоў, чыстабелабліскучых.
Нават багом ён захопіць пагляд, краявід дзівадзейны:
59 быццам плашчом Плуганошы гара ахінула суцёмным.

हित्वा तस्मिन्भुजगवलयं शम्भुना दत्तहस्ता
क्रीडाशैले यदि च विहरेत्पादचारेण गौरी ।
भङ्गीभक्त्या विरचितवपुः स्तम्भितान्तर्जलौघः
सोपानत्वं कुरु मणितटारोहणायाग्रयायी ॥६०॥

तत्रावश्यं वलयकुलिशोद्धृतनोद्रीर्णतोयं
नेष्यन्ति त्वां सुरयुवतयो यन्त्रधारागृहत्वम् ।
ताभ्यो मोक्षस्तव यदि सखे घर्मलब्धस्य न स्यात्
क्रीडालोलाः श्रवणपरुषैर्गर्जितैर्भाययेस्ताः ॥६१॥

हेमाम्भोजप्रसवि सलिलं मानसस्याददानः
कुर्वन्कामाक्षणमुखपटप्रीतिमैरावतस्य ।
धुन्वन्कल्पद्रुमकिसलयान्यंशुकानीव वातैर्
नानाचेष्टैर्जलद ललितैर्निर्विशेस्तं नगेन्द्रम् ॥६२॥

तस्योत्सङ्गे प्रणयिन इव स्रस्तगङ्गादुकूलां
न त्वं दृष्ट्वा न पुनरलकां ज्ञास्यसे कामचारिन् ।
या वः काले वहति सलिलोद्धारमुच्चैर्विमाना
मुक्ताजालग्रथितमलकं कामिनीवाभ्रवृन्दम् ॥६३॥

Скіне калі Шыва свой бранзалет зьмеявіты, і жонцы
руку падасьць, каб Вяршыняй забаў прагуляцца нясьпешна,
зьвіся тады ў сходы вітыя ты, сутрымаўшы залеву,
60 ды правядзі сужанцоў на гару па прыступках сапфірных.

Звонам сваіх там алмазаў цябе маладыя багіні,
пэўна, пратнуць, у купель капяжу каб ад сьпёкі схавацца.
Як жа цябе не захочуць яны у спакоі пакінуць,
61 грамам ураз аглушыўшы сваім, разгані ты гарэзніц.

З Манасы там прыгубіўшы вады ў пазалоце збаночкаў,
хоць бы на міг прахалодай пакрый ты Айравату чола.
Калпаў лісьцё, нібы шаты-шаўкі, пагайдаўшы гульлівым
62 ветрам крыху, прыпадзі у канцы ценем к Індру вяршыняў.

Там да скалы, да каханка нібы, Алака і хінецца,
скінуўшы ўбор саятовы – Ѓангу. Не пазнаць іх ня зможаш!
Нізкаю хмар атачоны яе краснавежы-палацы,
63 сеткай нібы жамчугу валасы падвязала красуня.

॥ उत्तरमेघः ॥

विद्युत्वन्तं ललितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्राः
सङ्गीताय प्रहतमुरजाः स्निग्धगम्भीरघोषम् ।
अन्तस्तोयं मणिमयभुवस्तुङ्गमभ्रंलिहाग्राः
प्रासादास्त्वां तुलयितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥१॥

हस्ते लीलाकमलमलके बालकुन्दानुविद्धं
नीता लोभ्रप्रसवरजसा पाण्डुतामानने श्रीः ।
चूडापाशे नवकुरबकं चारु कर्णे शिरीषं
सौमन्ते च त्वदुपगमजं यत्र नीपं वधूनाम् ॥२॥

यस्यां यक्षाः सितमणिमयान्येत्य हर्म्यस्थलानि
ज्योतिश्छायाकुसुमरचनान्युत्तमस्त्रीसहायाः ।
आसेवन्ते मधु रतिफलं कल्पवृक्षप्रसूतं
त्वद्गम्भीरध्वनिषु शनकैः पुष्करेष्वाहतेषु ॥३॥

मन्दाकिन्याः सलिलशिशिरैः सेव्यमाना मरुद्भिर्
मन्दाराणामनुतटरुहां छायाया वारितोष्णाः ।
अन्वेष्ट्यैः कनकसिकतामुष्टिनिक्षेपगूढैः
सङ्कीडन्ते मणिभिरमरप्रार्थिता यत्र कन्याः ॥४॥

नीवीबन्धोच्छ्वसितशिथिलं यत्र बिम्बाधराणां
क्षौमं रागादनिभृतकरेष्वाक्षिपत्सु प्रियेषु ।
अर्चिस्तुङ्गानभिमुखमपि प्राप्य रत्नप्रदीपान्
हीमूढानां भवति विफलप्रेरणा चूर्णमुष्टिः ॥५॥

ЧАСТКА ДРУГАЯ

1 Можа усё, ваданоша, з табой ў Алацэ пасьпірацца:
гульні дзяўчат – зь мітульгой зіхавіц, з лукам Індры – карціны,
сьпевы ды зык барабанаў цяжкіх – з громам мілаглыбокім,
зь леямі – брук самацьветны, дамы панадхмарныя – з вышшу.

2 Лотасы дзе – у руках маладзіц, і язьмены – у сукрах,
на галаве – з амарантаў вянок, у вушах жа – сірышы,
лодграў пылком іх набелены твар, а ў праборы прыгожа
ніпы ляжаць, што цьвісьці пачалі, ледзьве ты паказаўся;

3 цешацца дзе ў атачэньні жанок-прыгажунь на крышталных,
краскамі зор расьпісаных гаўбцох, раскашуючы, йакшы
мёдам-віном зь юрадзейных пладоў велядрэва жаданьяў
пад мілагук барабанаў глухі, як у далі грымоты;

4 бавяцца дзе у цянэчку мандар абласканыя сьвежым
ветрам з вады небаплыннай Ѓангі багапрагныя дзевы,
ў злоце пяску вызіраючы бліск самацьветаў маленькіх,
што кагадзе на пацеху сабе закапалі рукамі;

5 шэрай парой дзе зрываюць кушак кужалёвы каханкі
дрогай рукой у парыве жады з ладаў чырванагубых,
што патушыць парываюцца лямп самацьветных зіхченьне,
каб галізму прыхваць, і сандал марна кідаюць жменяй;

नेत्रा नीताः सततगतिना यद्विमानाग्रभूमिर्
आलेख्यानां नवजलकणैर्दोषमुत्पाद्य सद्यः ।
शङ्कास्पृष्टा इव जलमुचस्त्वादृशो जालमार्गैर्
धूमोद्गारानुकृतिनिपुणा जर्जरा निष्पतन्ति ॥६॥

यत्र स्त्रीणां प्रियतमभुजोच्छ्वासितालिङ्गितानाम्
अङ्गुलानिं सुरतजनितां तन्तुजालावलम्बाः ।
त्वत्संरोधापगमविशदैश्चन्द्रपादैर्निशीथे
व्यालुम्पन्ति स्फुटजललवस्यन्दिनश्चन्द्रकान्ताः ॥७॥

अक्षय्यान्तर्भवननिधयः प्रत्यहं रक्तकण्ठैर्
उद्गायद्भिर्धनपतियशः किन्नरैर्यत्र सार्धम् ।
वैभ्राजाख्यं विबुधवनितावारमुख्यासहाया
बद्धालापा बहिरुपवनं कामिनो निर्विशन्ति ॥८॥

गत्युत्कम्पादलकपतितैर्यत्र मन्दारपुष्पैः
पत्रच्छेदैः कनककमलैः कर्णविभ्रंशिभिश्च ।
मुक्ताजालैः स्तनपरिसरच्छिन्नसूत्रैश्च हारैर्
नैशो मार्गः सवितुरुदये सूच्यते कामिनीनाम् ॥९॥

मत्वा देवं धनपतिसखं यत्र साक्षाद्वसन्तं
प्रायश्चापं न वहति भयान्मन्मथः षट्पदज्यम् ।
सभ्रूभङ्गप्रहितनयनैः कामिलक्ष्येष्वमोघैस्
तस्यारम्भश्चतुरवनिताविभ्रमैरेव सिद्धः ॥१०॥

वासश्चित्रं मधु नयनयोर्विभ्रमादेशदक्षं
पुष्पोद्भेदं सह किसलयैर्भूषणानां विकल्पान् ।
लाक्षारागं चरणकमलन्यासयोग्यं च यस्याम्
एकः सूते सकलमबलामण्डनं कल्पवृक्षः ॥११॥

- дзе хмаравод да палацных вяршынь вечнаводзіць аблогі,
што, незнарок сьвежай кропляй сваёй сапсаваўшы карціны,
тут жа назад празь мярэжу вакон, у спалоху нібыта,
6 дымам-смугой вылятаюць лятма, і ніхто іх ня бачыць;
- дзе ў яснаноч у бялёсым сьвятле незахмаранай поўні
крапле капеж міластылы зь мярэж камянёў месяцовых,
целы жанкам асьвяжаючы, што зьнемагаюць на ложку
7 просьле уцех у абдымках сваіх вельміжарсных каханкаў;
- цешацца дзе у надворных садох, што завуцца Вайбграджа,
йакшы штодня, веляскарбаў паны, ў атачэньні нябёсных
велекрасунь, палюбоўніц сваіх, за гамонкай пад сьпевы
8 красных кіннар, што уносяць хвалу славадзеям Кубэры;
- дзе выдаюць пуць каханак начны на ўзыходзе сьвяціла
кветкі мандар, што ад хуткай хады пазьляталі з валосься,
лотасаў цьвет залаты, што упаў зь іх вушэй, і пярлінаў
9 россып з маніст, што на поўных грудзях разарваліся раптам;
- Камаў дзе лук – бо ня сьмее напяць ён цяцівы пчалінай,
каб на сябе не наклікаць ізноў гневу пана Кайласы, –
бровагульнёй замяняюць сваёй прыгажуні, паглядам
10 палкіх вачэй спадабаным мужом працінаючы сэрцы;
- дoryць усе дзе аздобы жанкам дзівадрэва жаданьяў:
яркі убор і віно, што вачом прыбаўляе панады,
кветак любых круглы год пышнацьвет, а таксама багацьце
11 розных украс ды фарботы для ног, нібы лотаці, мяккіх, –

तत्रागारं धनपतिगृहादुत्तरेणास्मदीयं
दूराल्लक्ष्यं सुरपतिधनुश्चारुणा तोरणेन ।
यस्योपान्ते कृतकतनयः कान्तया वर्धितो मे
हस्तप्राप्यस्तबकनमितो बालमन्दारवृक्षः ॥१२॥

वापी चास्मिन्मरकतशिलाबद्धसोपानमार्गा
ह्रैमैश्चन्ना विकचकमलैः स्निग्धवैडूर्यनालैः ।
यस्यास्तोये कृतवसतयो मानसं सन्निकृष्टं
नाध्यास्यन्ति व्यपगतशुचस्त्वामपि प्रेक्ष्य हंसाः ॥१३॥

तस्यास्तीरे रचितशिखरः पेशलैरिन्द्रनीलैः
क्रीडाशैलः कनककदलीवेष्टनप्रेक्षणीयः ।
मद्नेहिन्याः प्रिय इति सखे चेतसा कातरेण
प्रेक्ष्योपान्तस्फुरिततडितं त्वां तमेव स्मरामि ॥१४॥

रक्ताशोकश्चलकिसलयः केसरश्चात्र कान्तः
प्रत्यासन्नौ कुरबकवृतेर्माधवीमण्डपस्य ।
एकः सख्यास्तव सह मया वामपादाभिलाषी
काङ्क्षत्यन्यो वदनमदिरां दोहदच्छद्मनास्याः ॥१५॥

तन्मध्ये च स्फटिकफलका काञ्चनी वासयष्टिर्
मूले बद्धा मणिभिरनतिप्रौढवंशप्रकाशैः ।
तालैः शिञ्जावलयसुभगैर्नर्तितः कान्तया मे
यामध्यास्ते दिवसविगमे नीलकण्ठः सुहृद्वः ॥१६॥

एभिः साधो हृदयनिहितैर्लक्षणैर्लक्षयेथा
द्वारोपान्ते लिखितवपुषौ शङ्खपद्मौ च दृष्ट्वा ।
क्षामच्छायं भवनमधुना मद्वियोगेन नूनं
सूर्यापाये न खलु कमलं पुष्यति स्वामभिख्याम् ॥१७॥

- там і стаіць мой дамок на паўноч ад Кубэравых жытлаў,
бачны здалёк бліск ягоных варот, нібы лук Багавадаў,
вобак жа іх міладрэва расьце, маладая мандара –
12 жонкі маёй гадаванец з гальлём, што ад квецені гнецца.
- Ёсьць там ставок, да якога вядуць смарагдовыя сходы,
выслана гладзь яго злотам збанкоў на бэрылавых сьцёблах.
Гусі жывуць безжурботліва там і згадаць не згадаюць
13 Манасы вод (хоць і блізка яна), як цябе запрымцеяць.
- На беражку ёсьць пагорак забаў, увянчаны сапфір'ем,
што залатым падпасаны пасом – жываплотам з бананаў.
Толькі цябе я убачыў, мой друг, у маністах маланак,
14 зразу згадаў тую горку, што так падабаецца жонцы.
- Непадалёк там альтанка зь ліян у вагні амарантаў,
вобак якой цьвет зарыстых кесар і чырвоных ашокаў.
Ждуць, як і я, у зьянмозе яны мае, дружа, дружыны:
15 першы – віна зь яе вуснаў, другі ж – міладотыку ножкі.
- Шост залаты паміж імі стаіць на крыштальнай падстаўцы,
зьнізу ж яго, нібы сьвежы бамбук, зелянеюць смарагды.
Часта на ім сіняшыі паўлін на зьмярканьні танцуе
16 звону у такт бранзалетаў тваёй, сябра, мілай сяброўкі.
- Помнячы ўсіх апісаньне прыкмет, ты адразу прыкмеціш
(там на дзьвярох відарысы яшчэ два: чарупа ды лотас)
дом мой, хаця і глядзіцца, відаць, ён бяз пана панура:
17 так жа красу дзённы лотас сваю на заходзе хавае.

गत्वा सद्यः कलभतनुतां शीघ्रसम्पातहेतोः
क्रीडाशैले प्रथमकथिते रम्यसानौ निषण्णः ।
अर्हस्यन्तर्भवनपतितां कर्तुमल्पाल्पभासं
खद्योतालीविलसितनिभां विद्युदुन्मेषदृष्टिम् ॥१८॥

तन्वी श्यामा शिखरिदशना पक्कबिम्बाधरोष्ठी
मध्ये क्षामा चकितहरिणीप्रेक्षणा निम्ननाभिः ।
श्रोणीभारादलसगमना स्तोकनम्रा स्तनाभ्यां
या तत्र स्याद्युवतिविषये सृष्टिराद्येव धातुः ॥१९॥

तां जानीयाः परिमितकथां जीवितं मे द्वितीयं
दूरीभूते मयि सहचरे चक्रवाकीमिवैकाम् ।
गाढोत्कण्ठां गुरुषु दिवसेष्वेषु गच्छत्सु बालां
जातां मन्ये शिशिरमथितां पद्मिनीं वान्यरूपाम् ॥२०॥

नूनं तस्याः प्रबलरुदितोच्छूननेत्रं प्रियाया
निःश्वासानामशिशिरतया भिन्नवर्णाधरोष्ठम् ।
हस्तन्यस्तं मुखमसकलव्यक्ति लम्बालकत्वाद्
इन्दोर्दन्यं त्वदुपसरणक्लिष्टकान्तेर्बिभर्ति ॥२१॥

आलोके ते निपतति पुरा सा बलिव्याकुला वा
मत्सादृश्यं विरहतनु वा भावगम्यं लिखन्ती ।
पृच्छन्ती वा मधुरवचनां सारिकां पञ्जरस्थां
कच्चिद्भर्तुः स्मरसि रसिके त्वं हि तस्य प्रियेति ॥२२॥

उत्सङ्गे वा मलिनवसने सौम्य निक्षिप्य वीणां
मद्गोत्राङ्कं विरचितपदं गेयमुद्गातुकामा ।
तन्त्रीरार्द्रा नयनसलिलैः सारयित्वा कथं चिद्
भूयो भूयः स्वयमपि कृतां मूर्च्छनां विस्मरन्ती ॥२३॥

У сланяня перакінься тады дзеля хуткасьці большай
ды, на гары той забаваў, раней апісанай, прысеўшы,
ты зазірні асьцярожна у дом невяліччай маланкай,
18 быццам бы рой заляцеў сьветлякоў праз адкрытыя вокны.

Сябра мой, там у дзяўчыне стрункой, вастразубай, смуглявай,
з чырваню губ і глыбокім пупком ды важкімі грудзямі,
з баўнай хадой найкрамяных клубоў і паглядам казулі,
19 першай сярод прыгажуняў усіх, што Тварэц сутварыў быў,

жонку маю, сэнс адзіны жыцьця, ты пазнаеш адразу:
моўчкі яна на самоце, нібы чакравака, сумуе.
Пэўна, зусім пад цяжарам тугі даўгадзённай разлукі
20 счэзла яна, быццам лотасу цьвет у бязгодзіцу-сьцюжу.

Вочы, відаць, панабраклі ў яе ад рыданьняў няспынных,
вуснаў бутон страціў чырвань сваю ад гарачых уздыхаў.
Твар, на руку абапёрты й амаль валасамі схаваны,
21 бляклы, нібы тая поўня, калі ты замгліш яе, сябра.

Можа, яе за аброкам якім ты застанеш, а можа,
з памяці твар будзе мой маляваць, ад самоты схуднелы,
ці гаварыць з канарэйкай сваёй міласьпеўнай у клетцы:
22 «Пана яшчэ не забыла зусім? Ён любіў цябе вельмі!»

Ці пакладзе на калені сабе, на прыпол плямабрудны,
віну сваю ды, наладзіўшы нейк сьлезамокрыя струны,
песьню пачне, у радочкі імя уплятаючы мужа, –
23 толькі ж ня раз спатыкнецца, матыў забываючы ўласны.

शेषान्मासान्विरहदिवसस्थापितस्यावधेर्वा
विन्यस्यन्ती भुवि गणनया देहलीदत्तपुष्पैः ।
मत्सङ्गं वा हृदयनिहितारम्भमास्वादयन्ती
प्रायेणैते रमणविरहेष्वङ्गनानां विनोदाः ॥२४॥

सव्यापारामहनि न तथा पीडयेन्मद्वियोगः
शङ्के रात्रौ गुरुतरशुचं निर्विनोदां सर्खां ते
मत्सन्देशैः सुखयितुमलं पश्य सार्ध्वां निशीथे
तामुन्निद्रामवनिशयनां सौधवातायनस्थः ॥२५॥

आधिक्षामां विरहशयने सन्निपण्णैकपार्श्वं
प्राचीमूले तनुमिव कलामात्रशेषां हिमांशोः ।
नीता रात्रिः क्षण इव मया सार्धमिच्छारतैर्या
तामेवोष्णैर्विरहमहतीमश्रुभिर्यापयन्तीम् ॥२६॥

पादानिन्दोरमृतशिशिराञ्जालमार्गप्रविष्टान्
पूर्वप्रीत्या गतमभिमुखं सन्निवृत्तं तथैव ।
चक्षुः खेदात्सलिलगुरुभिः पक्षमभिश्छादयन्तीं
साम्नेऽह्नीव स्थलकमलिनीं न प्रबुद्धां न सुताम् ॥२७॥

निःश्वासेनाधरकिसलयक्लेशिना विक्षिपन्तीं
शुद्धस्नानात्परुषमलकं नूनमागण्डलम्बम् ।
मत्सम्भोगः कथमुपनमेत्स्वप्रजोऽपीति निद्राम्
आकाङ्क्षन्तीं नयनसलिलोत्पीडरुद्धावकाशाम् ॥२८॥

आद्ये बद्धा विरहदिवसे या शिखा दाम हित्वा
शापस्यान्ते विगलितशुचा तां मयोद्वेष्टनीयाम् ।
स्पर्शक्लिष्टामयमितनखेनासकृत्सारयन्तीं
गण्डाभोगात्कठिनविषमामेकवेणीं करेण ॥२९॥

Ці да канца мае высылкі час яна лічыць старанна,
кветку штодня кладучы на парог, каб ня зьбіцца зьнячэўку,
ці летуціць пра абдымкі мае ды смакуе цалункі:
24 гэтак жанкі бавяць доўгія дні у маркоце разлукі.

Пэўна, удзень адзінота ня так яе мучыць праз працу,
ноччу ж той боль, я баюся, трываць ёй стае не да змогі:
човіць яна на пасьцелі адна да глыбокае ночы.
25 Весткай маёй ты сяброўку суцеш, у вакно зазірнуўшы.

Там у тузе на халоднай зямлі, абаранкам скруціўшысь,
лада ляжыць, нібы бледны сярпок ветаха на усходзе:
ноч, што калісь у любошчах са мной пралятала імгненна,
26 цягнецца ёй у гарачых сьлязах невыносьліва доўга.

Вочы яна пад цяжарам сьлязы прыкрывае бясьсільна,
што незнарок – ад любові старой – пацягнуліся к поўні,
к промням яе прахалодным, нібы несмяротных напітак.
27 Сьпіць і ня сьпіць яна, быццам у дзень хмаравіты ліляя.

З шоўку шчакі ад нішчымнай вады вельмішорсткія пасмы
ўздыхам цяжкім адкідаючы, што сушыць вуснаў пялёсткі,
прагне яна занурыцца у сон, дзе б злучылася зь любым –
28 толькі ў вачох сьлезіпаўных няма месца гэтакім крозам.

Тая каса, што ў расстаньне жана, паздымаўшы гірлянды,
туга сама запляла, каб у дзень нашай стрэчы расплёў я,
мабыць, зусім растрапалася ўжо ад нястрыжаных ногцяў,
29 колкую бо часта лада мая адкідала са шчокаў.

सा सन्न्यस्ताभरणमबला पेशलं धारयन्ती
शय्योत्सङ्गे निहितमसकृद्दुःखदुःखेन गात्रम् ।
त्वामप्यस्रं नवजलमयं मोचयिष्यत्यवश्यं
प्रायः सर्वो भवति करुणावृत्तिरार्द्रान्तरात्मा ॥३०॥

जाने सख्यास्तव मयि मनः सम्भृतस्नेहमस्माद्
इत्थम्भूतां प्रथमविरहे तामहं तर्कयामि ।
वाचालं मां न खलु सुभगम्मन्यभावः करोति
प्रत्यक्षं ते निखिलमचिराद्भ्रातरुक्तं मया यत् ॥३१॥

रुद्धापाङ्गप्रसरमलकैरञ्जनस्नेहशून्यं
प्रत्यादेशादपि च मधुनो विस्मृतभ्रूविलासम् ।
त्वय्यासत्रे नयनमुपरिस्पन्दि शङ्के मृगाक्ष्या
मीनक्षोभाच्चलकुवलयश्रीतुलामेप्यतीति ॥३२॥

वामश्चास्याः कररुहपदैर्मुच्यमानो मदीयैर्
मुक्ताजालं चिरपरिचितं त्याजितो दैवगत्या ।
सम्भोगान्ते मम समुचितो हस्तसंवाहनानां
यास्यत्यूरुः सरसकदलीस्तम्भगौरश्चलत्वम् ॥३३॥

तस्मिन्काले जलद यदि सा लब्धनिद्रासुखा स्याद्
अन्वास्यैनां स्तनितविमुखो याममात्रं सहस्व ।
मा भूदस्याः प्रणयिनि मयि स्वप्रलब्धे कथं चित्
सद्यःकण्ठच्युतभुजलताग्रन्थि गाढोपगूढम् ॥३४॥

तामुत्थाप्य स्वजलकणिकाशीतलेनानिलेन
प्रत्याश्वस्तां सममभिनवैर्जालकैर्मालतीनाम् ।
विद्युद्गर्भः स्तिमितनयनां त्वत्सनाथे गवाक्षे
वक्तुं धीरः स्तनितवचनैर्मानिनीं प्रक्रमेथाः ॥३५॥

Скрушная, ўсе паздымаўшы зь сябе упрыгожаньні, ў ложку
ўецца яна без упынку сваім абясьсіленым целам.
Нават цябе гэта змусіць зямлю акрапіці сьлязою,
30 жаласным бо той бывае, хто сам не сухі ад прыроды.

Знаю, усім сэрцам, браце, мяне твая любіць сяброўка,
сама таму так смуткуе яна ад разлучынаў першых.
Я не хвалько і шчасьлівым сябе справядліва ўважаю:
31 ты ўвачавідзь сам убачыш усё, як апісана мною.

Фарбы даўно на павеках яе не бывала, ды вочы
бровагульнію пазабылі ужо безь віна, але ўсё-ткі
перад табой задрыжаць у яе, чарнавокай, павекі,
32 лотас нібы, калі рыбкі яго патрывожаць у рэчцы.

Зьлева ў яе сьцепанецца сьцягно (беласьнежнае, нібы
ствол кандалі), што я гэтак любіў па любошчах пагладзіць.
Воляй багоў больш ня носіць яно сваіх звыклых аздобаў:
33 нізкі пярлін ды пазногцяў маіх разнастайныя ўзоры.

Як жа яе ты застанеш усё ж у дрымоце атхланнай,
гром пастрымай, ваданоша, хаця б і на тройку гадзінаў,
каб незнарок не разблытаць вузла ручанятаў танклявых,
34 што абвілі, бы ліяны, мяне ў летуценных абдоймах.

Вохкім авей ветраняткам яе, што наліты язьменам,
ды, капяжом асьвяжальным тады спакваля разбудзіўшы,
ты загамонь грамаслоўна, ўнутры прыхаваўшы маланкі,
35 з жонкай маёй, што насупраць акна у здзіўленьні застыне:

भर्तुर्मित्रं प्रियमविधवे विद्धि मामम्बुवाहं
तत्सन्देशान्मनसि निहितादागतं त्वत्समीपम् ।
यो वृन्दानि त्वरयति पथि श्राम्यतां प्रोषितानां
मन्द्रस्निग्धैर्ध्वनिभिरबलावेणिमोक्षोत्सुकानि ॥३६॥

इत्याख्याते पवनतनयं मैथिलीवोन्मुखी सा
त्वामुत्कण्ठोच्छ्वसितहृदया वीक्ष्य सम्भाव्य चैवम् ।
श्रोष्यत्यस्मात्परमवहिता सौम्य सीमन्तिनीनां
कान्तोदन्तः सुहृदुपनतः सङ्गमात्किं चिदूनः ॥३७॥

तामायुष्मन्मम च वचनादात्मनश्चोपकर्तुं
ब्रूयादेवं तव सहचरो रामगिर्याश्रमस्थः ।
अव्यापन्नः कुशलमबले पृच्छति त्वां वियुक्तः
पूर्वाभाष्यं सुलभविपदां प्राणिनामेतदेव ॥३८॥

अङ्गेनाङ्गं तनु च तनुना गाढतप्तेन तप्तं
सास्त्रेणाश्रुद्रुतमविरतोत्कण्ठमुत्कण्ठितेन ।
उष्णोच्छ्वासं समधिकतरोच्छ्वासिना दूरवर्ती
सङ्कल्पैस्तैर्विशति विधिना वैरिणा रुद्धमार्गः ॥३९॥

शब्दाख्येयं यदपि किल ते यः सखीनां पुरस्तात्
कर्णे लोलः कथयितुमभूदाननस्पर्शलोभात् ।
सोऽतिक्रान्तः श्रवणाविषयं लोचनाभ्यामदृष्टस्
त्वामुत्कण्ठाविरचितपदं मन्मुखेनेदमाह ॥४०॥

श्यामास्वङ्गं चकितहरिणीप्रेक्षिते दृष्टिपातं
वक्रच्छायां शशिनि शिखिनां बर्हभारेषु केशान् ।
उत्पश्यामि प्रतनुषु नदीवीचिषु भ्रूविलासान्
हनैकस्थं क्व चिदपि न ते चण्डि सादृश्यमस्ति ॥४१॥

«Ты не ўдава: твайго мужа я друг, ваданоша-пасланьнік.
Вестку табе ад яго я прынёс, збераганую ў сэрцы.
Громам сваім я вандроўцаў дамоў падганяю прыемным,
36 што летуцяць косы жонкам сваім распусьціць па вяртаньні».

Толькі казаць ты прыпыніш на міг, як у лады заб'ецца
сэрца хутчэй, нібы ў Сіты калісь перад парасткам Ветру.
Стане благаць яна ўсё расказаць, бо для жонкі ад мужа
37 вестку пачуць церазь сябра – амаль зь ім наяве сустрэцца.

Ты ж адкажы, каб сябе і мяне супакоіць, мой браце:
«Муж твой знайшоў у сялібе прыхін на гары Рамачандры.
Сам ён жывы, і здароўем тваім пераймаецца вельмі.
38 (Гэтак вітаць трэба любых, бо ўсе мы падлеглыя бедам.)

Цела з тваім ён худое з худым целам, чэзлае з чэзлым,
сьлёзаў патак із тваімі сьлязьмі, а з уздыхамі й жальбай
жальбу сваю ды уздыхі яшчэ гарачэйшыя ў думках
39 лучыць сваіх, хоць і лёс-ліхадзей разлучыў вас наяве.

Каб да шчакі дакрануцца тваёй на вачох у сябровак,
часта табе ён на вушка шаптаў, хоць і ўголас казаць мог.
Сённяя ж, калі ён ня можа цябе ні пачуць, ні пабачыць,
40 вуснам маім ён даверыў любві свае смутныя словы:

«Стрункі твой стан – у ліянах, твой зор – у казулі пужлівай,
тварык бляды – ў месяцовым сьвятле, сукры – ў пер'і паўліна
я пазнаю, а ў рачной рабізьне – тонкіх бровак свавольства,
41 толькі ж нідзе, мая лада, цалком я цябе не знаходжу!

त्वामालिख्य प्रणयकुपितां धातुरागैः शिलायाम्
आत्मानं ते चरणपतितं यावदिच्छामि कर्तुम् ।
अस्रैस्तावन्महुरुपचितैर्दृष्टिरालुप्यते मे
क्रूरस्तस्मिन्नापि न सहते सङ्गमं नौ कृतान्तः ॥४२॥

मामाकाशप्रणिहितभुजं निर्दयाश्लेषहेतोर्
लब्धायास्ते कथमपि मया स्वप्रसन्दर्शनेषु ।
पश्यन्तीनां न खलु बहुशो न स्थलीदेवतानां
मुक्तास्थूलास्तरुक्सलयेष्वश्रुलेशाः पतन्ति ॥४३॥

भित्त्वा सद्यः किसलयपुटान्देवदारुद्रुमाणां
ये तत्क्षीरस्रुतिसुरभयो दक्षिणेन प्रवृत्ताः ।
आलिङ्ग्यन्ते गुणवति मया ते तुषाराद्रिवाताः
पूर्वं स्पृष्टं यदि किल भवेदङ्गमेभिस्तवेति ॥४४॥

सङ्क्षिप्येत क्षण इव कथं दीर्घयामा त्रियामा
सर्वावस्थास्वहरपि कथं मन्दमन्दातपं स्यात् ।
इत्थं चेतश्चटुलनयने दुर्लभप्रार्थनं मे
गाढोष्माभिः कृतमशरणं त्वद्वियोगव्यथाभिः ॥४५॥

नन्वात्मानं बहु विगणयन्नात्मनैवावलम्बे
तत्कल्याणि त्वमपि सुतरां मा गमः कातरत्वम् ।
कस्यात्यन्तं सुखमुपनतं दुःखमेकान्ततो वा
नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेमिक्रमेण ॥४६॥

शापान्तो मे भुजगशयनादुत्थिते शार्ङ्गपाणौ
शेषान्मासान्गमय चतुरो लोचने मीलयित्वा ।
पश्चादावां विरहगुणितं तं तमात्माभिलाषं
निर्वेक्ष्यावः परिणतशरच्चन्द्रिकासु क्षपासु ॥४७॥

Ледзь на скале намалюю цябе, любагнеўную, крэйдай,
каб у тваіх у нагах і сябе распасьцёртым накрэсьліць, –
тут жа з вачэй льецца пролівень сьлёз і пагляд засьцілае:
42 нават і тут люты лёс не дае нам спаткацца з табою!

Варта тваю мне пабачыць у сьне мілавабную постаць,
цягнуцца ўверх рукі самі, каб здань затрымаць у абдыме,
і, спачуцьця не стрымаўшы, тады багавіцы лясныя
43 перламі сьлёз акрапляюць мне твар з доўгіх веек-галінак.

Вецер калі далятае сюды з мнагасьнежных вяршыняў –
сьвежай смалой ды пупышкамі ён багадрэў мілапахне, –
пнуса яго, мая лада, абняць я з адзінаў думкай:
44 раптам яму на паўноччы цябе давялося кунежыць?

Каб жа ня так прыпякала удзень шматпякучае сонца,
каб жа і ноч прамінала хутчэй, нібы міг мімалётны!
Гэтак мой дух марна марыць, мая міргкавокая, й сэрца,
45 сэрца смыліць ад разлукі з табой, і сучэхі няма мне!

Толькі ў сабе я знаходжу прыхін, у развагах пра заўтра –
так жа і ты, дарагая, цярпі, не скарайся адчаю.
Хто на зямлі толькі ў шчасьці жыве ці адзіна ў няшчасьці?
46 Кідае нас то угору, то ўніз колам долі няспынным.

Зьнікне праклён, калі з ложа-зьмяі Луканоша паўстане.
Трошкі яшчэ засталася табе пацярпець: праз чатыры
месяцы мы у начной цішыні пад асеньняю поўняй
47 жарсны запал, што памножаны быў на разлуку, спатолім.

भूयश्चाह त्वमसि शयने कण्ठलग्ना पुरा मे
निद्रां गत्वा किमपि रुदती सस्वरं विप्रबुद्धा
सान्तर्हासं कथितमसकृत्यृच्छतश्च त्वया मे
दृष्टः स्वप्ने कितव रमयन्कामपि त्वं मयेति ॥४८॥

एतस्मान्मां कुशलिनमभिज्ञानदानाद्विदित्वा
मा कौलीनाच्चकितनयने मय्यविश्वासिनी भूः ।
स्नेहानाहुः किमपि विरहे ध्वंसिनस्ते त्वभोगाद्
इष्टे वस्तुन्युपचितरसाः प्रेमराशीभवन्ति ॥४९॥

आश्वास्यैवं प्रथमविरहोदग्रशोकां सर्खीं ते
शैलादाशु त्रिनयनवृषोत्खातकूटान्निवृत्तः ।
साभिज्ञानप्रहितकुलशैस्तद्वचोभिर्ममापि
प्रातःकुन्दप्रसवशिथिलं जीवितं धारयेथाः ॥५०॥

कच्चित्सौम्य व्यवसितमिदं बन्धुकृत्यं त्वया मे
प्रत्यादेशान्न खलु भवतो धीरतां कल्पयामि ।
निःशब्दोऽपि प्रदिशसि जलं याचितश्चातकेभ्यः
प्रत्युक्तं हि प्रणयिषु सतामीप्सितार्थक्रियैव ॥५१॥

एतत्कृत्वा प्रियमनुचितप्रार्थनावर्तिनो मे
सौहार्दाद्वा विधुर इति वा मय्यनुक्रोशबुद्ध्या ।
इष्टान्देशान्विचर जलद प्रावृषा सम्भृतश्रीर्
मा भूदेवं क्षणमपि च ते विद्युता विप्रयोगः ॥५२॥

इति महाकविश्रीकालिदासविरचितं
मेघदूतकाव्यं
समाप्तम्

Помніш яшчэ, у абдымках маіх ты прачнулася неяк
з крыкам ад сну і рыдала рыдма, пакуль я не суцешыў?
Толькі пасья угавораў ты мне адказала з усьмешкай:
48 «Бачыла ў сьне я, хітруне, што ты мілаваўся з другою».

Гэтую весьць пра здароўе маё атрымаўшы ад сябра,
ты пра мяне не хвалюйся зусім і ня вер прыгаворцы,
што пачуцьцё ад разлукі даўгой прападае. Няпраўда!
49 Толькі расьце ды мацнее любоў, чым даўжэй расставаньне».

Так у тузе перш-разлучнай маю супакоіўшы жонку,
хутка ляці з той гары, што быком Валадыкі ўзарана.
Жменькаю слоў ад каханай маёй ты ўратуеш жыцьцё мне,
50 крохкае, бы на халоднай зары сьвежаквецень язьмену.

Веру, табе гэту просьбу маю будзе споўніць няцяжка:
хоць і маўчыш – не сумнюся ў тваёй велязацнасьці, пане.
Поіш бяз слоў ты асьмяглых зязюль, што умольна куваюць,
51 справаю бо, не суленьнем пустым, друг адказвае другу.

Вестку маю, хоць нязвыкла табе гэта просьба, аднёсшы,
з дружбы альбо ў спачуцьці да мяне, гарапашнага мужа,
зноў да краін улюбёных ляці ў аздабленьні залеваў,
52 ды ні на міг з бліскавіцай-жаной ты ня ведай разлукі».

Так сканчаецца складзеная веллепаэтам
шаноўным Калідасам паэма
«Воблачны вястун»

MEGHADŪTAḤ

PŪRVAMEGHAḤ

1 kaś cit | kāntāvīrahaguruṇā | svādhikārapramattaḥ
śāpenāstaṅgamitamahimā | varṣabhogyeṇa bhartuḥ
yakṣaś cakre | janakatanayā | snānapuṇyodakeṣu
snigdhačchāyā | taruṣu vasatiṃ | rāmagiryāśrameṣu

2 tasminn adrau kati cid abalāvīprayuktaḥ sa kāmī
nītvā māsān kanakavalayabhraṃśariktaprakoṣṭhaḥ
āśāḍhasya prathamadivase megham āśliṣṭasānuṃ
vaprakrīḍāpariṇatagajaprekṣaṇīyaṃ dadarśa

3 tasya sthitvā katham api puraḥ kautukādhānahetor
antarbāṣpaś ciram anucaro rājarājasya dadhyau
meghāloke bhavati sukhino'pyanyathāḥṛtti cetah
kaṅthāśleṣapraṇayini jane kiṃ punar dūrasaṃsthe

4 pratyāsanne nabhasi dayitājīvitāmbanārthī
jīmūtena svakuśalamayīṃ hārayiṣyan pravṛttim
sa pratyagrāḥ kuṭajakusumaiḥ kalpitārghāya tasmai
prītaḥ prītipramukhavacanāṃ svāgatāṃ vyājahāra

5 dhūmajyotiḥsalilamarutāṃ sannipātaḥ kva meghaḥ
sandeśārthāḥ kva paṭukaraṇaiḥ prāṇibhiḥ prāpaṇīyāḥ
ityautsukyād aparigaṇayan guhyakas taṃ yayāce
kāmārtā hi prakṛtikṛpaṇāś cetanācetaneṣu

6 jātaṃ vaṃśe bhuvanavidite puṣkarāvartakānāṃ
jānāmi tvāṃ prakṛtipuruṣaṃ kāmārūpaṃ maghonaḥ
tenārthitvaṃ tvayī vidhivaśād dūrabandhur gato'haṃ
yācñā moghā varam adhiguṇe nādhame labdhakāmā

- 7 santaptānām tvam asi śaraṇam tat payoda priyāyāḥ
sandeśam me hara dhanapatikrodhaviśeṣitasya
gantavyā te vasatir alakā nāma yakṣeśvarāṇām
bāhyodyānasthitaharaśiraś candrikādhautaharmyā
- 8 tvām ārūḍham pavanapadavim udgrhītālakāntāḥ
prekṣiṣyante pathikavanitāḥ pratyayād āśvasantyaḥ
kaḥ sannaddhe virahavidhurām tvayy upekṣeta jāyām
na syād anyo'py aham iva jano yaḥ parādhīnavṛttiḥ
- 9 mandaṁ mandaṁ nudati pavanaś cānukūlo yathā tvām
vāmaś cāyaṁ nadati madhuraṁ cātakas te sagandhaḥ
garbhādhānakṣaṇaparicayān nūnam ābaddhamālāḥ
seviṣyante nayanasubhagaṁ khe bhavantam balākāḥ
- 10 tāṁ cāvaśyaṁ divasagaṇanātatparām ekapatnīm
avyāpannām avihatagatir drakṣyasi bhrātrjāyām
āśābandhaḥ kusumasadṛśam prāyaśo hy aṅganānām
sadyaḥ pāti praṇayi hṛdayaṁ viprayoge ruṇaddhi
- 11 kartuṁ yac ca prabhavati mahim ucchilīndhrām avandhyām
tac chrutvā te śravaṇasubhagaṁ garjitaṁ mānasotkāḥ
ā kailāsād bisakisalayachedapātheyavantāḥ
sampatsyante nabhasi bhavato rājahaṁsāḥ sahāyāḥ
- 12 āprechasva priyasakham amuṁ tuṅgam āliṅgya śailaṁ
vandyaiḥ puṁsām raghupatipadair ankitam mekhalāsu
kāle kāle bhavati bhavatā yasya saṁyogam etya
snehavyaktiś ciravirahajaṁ muñcato bāṣpam uṣṇam
- 13 mārگاṁ tāvac chrṇu kathayatas tvatprayāṇānurūpaṁ
sandeśam me tad anu jalada śroṣyasi śrotapeyam
khinnaḥ khinnaḥ śikhariṣu padaṁ nyasya gantāsi yatra
kṣīṇaḥ kṣīṇaḥ parilaghu payaḥ srotasām copabhujya

14 adreḥ śṛṅgaṃ harati pavanaḥ kiṃ svid ity unmukhībhir
dṛṣṭotsāhaś cakitacakitaṃ mugdhasiddhāṅganābhīḥ
sthānād asmāt sarasaniculād utpatodaṅmukhaḥ khaṃ
diṅnāgānāṃ pathi pariharan sthūlahastāvalepān

15 ratnacchāyāvvyatikara iva prekṣyam etat purastād
valmikāgrāt prabhavati dhanuḥkhaṇḍam ākhaṇḍalasya
yena śyāmaṃ vapur atitarāṃ kāntim āpatsyate te
barheṇeva sphuritarucinā gopaveśasya viṣṇoḥ

16 tvayy āyattaṃ kṛṣiphalam iti bhrūvikārānabhiññaiḥ
pṛītisnigdhair janapadavadhūlocanaiḥ pīyamānaḥ
sadyaḥ sīrotkaṣaṇasurabhikṣetram āruhya mālaṃ
kiṃ cit paścād vraja laghugatir bhūya evottareṇa

17 tvām āsārapraśamitavanopaplavaṃ sādhu mūrdhnā
vakṣyaty adhvāśramaparigataṃ sānumānāmṛakūṭaḥ
na kṣudro'pi prathamasukṛtāpekṣayā saṃśrayāya
prāpte mitre bhavati vimukhaḥ kiṃ punar yas tathoccaiḥ

18 channopāntaḥ pariṇataphaladyotibhiḥ kānanāmraisa
tvayy ārūḍhe śikharam acalaḥ snigdhaveṇīsavaraṇe
nūnaṃ yāsyaty amaramithunaprekṣaṇīyām avasthām
madhye śyāmaḥ stana iva bhuvaḥ śeṣavistārapāṇḍuḥ

19 sthitvā tasmin vanacaravadhūbhuktakuñje muhūrtaṃ
toyotsargadrutataraḡatis tatparaṃ vartma tīrṇaḥ
revām drakṣyasy upalaviṣame vindhyapāde viśīrṇām
bhakticchedair iva viracitām bhūtim aṅge gajasya

20 tasyās tiktair vanagajamadair vāsitaṃ vāntavrṣṭir
jambūkuñjapratihatarayaṃ toyam ādāya gaccheḥ
antaḥsāraṃ ghana tulayituṃ nānilaḥ śakṣyati tvām
riktaḥ sarvo bhavati hi laghuḥ pūrṇatā gauravāya

nīpaṃ dṛṣṭvā haritakapiśaṃ kesarair ardharūḍhair
āvīrbhūtaprathamamukulāḥ kandaliś cānukaccham
jagdhvāraṇyeṣv adhikasurabhiṃ gandham āghrāya corvyāḥ
21 sārāṅgās te jalalavamucaḥ sūcayiṣyanti mārgam

utpaśyāmi drutam api sakhe matprijārtham yiyāsoḥ
kālakṣepaṃ kakubhasurabhau parvate parvate te
śuklāpāṅgaiḥ sajalanayanaiḥ svāgatīkṛtya kekāḥ
22 pratyudyātaḥ katham api bhavān gantum āśu vyavasyet

pāṇḍucchāyopavanavṛtayaḥ ketakaiḥ sūcibhinnair
niḍārambhair gṛhabalibhujām ākulagrāmacaityāḥ
tvayy āsanne pariṇataphalaśyāmajambūvanāntāḥ
23 sampatsyante katipayadinasthāyihamsā daśārṇāḥ

teṣāṃ dikṣu prathitavidīśālakṣaṇām rājadhānīm
gatvā sadyaḥ phalam avikalaṃ kāmukatvasya labdhā
tīropāntastanitasubhagaṃ pāsyasi svādu yat tat
24 sabhrūbhaṅgaṃ mukham iva payo vetravatyāś calormi

nīcāirākhyam girim adhivases tatra viśrāmahetos
tvatsamparkāt pulakitam iva prauḍhapuṣpaiḥ kadambaiḥ
yaḥ paṇyastṛiratiparimalodgāribhir nāgarāṇām
25 uddāmāni prathayati śilāveśmabhir yauvanāni

viśrāntaḥ san vraja vananadītīrajātāni siñcann
udyānānām navajalakaṇair yūthikājālakāni
gaṇḍasvedāpanayanarujāklāntakarṇotpalānām
26 chāyādānāt kṣaṇaparicitaḥ puṣpalāvīmukhānām

vakraḥ panthā yad api bhavataḥ prasthitasyottarāśāṃ
saudhotsaṅgapraṇayavimukho mā sma bhūr ujjayinyāḥ
vidyuddāmasphuritacakitais tatra pauraṅganānām
27 lolāpāṅgair yadi na ramase locanair vañcito'si

vīcikṣobhastanitavihagaśreṇikāñcīguṇāyāḥ
saṃsarpantyāḥ skhalitasubhagaṃ darśitāvartanābheḥ
nirvindhyaḥ pathi bhava rasābhyan taraḥ sannipatya
28 strīṇāṃ ādyaṃ praṇayavacanāṃ vibhramo hi priyeṣu

veṇībhūtapratanusalilāsāvātītasya sindhuḥ
pāṇḍucchāyā taṭaruhatarubhramśibhir jīṇaparnaiḥ
saubhāgyaṃ te subhaga virahāvasthayaḥ vyañjayanti
29 kārśyaṃ yena tyajati vidhinā sa tvayaivopapādyāḥ

prāpyāvantiṇ udayanakathākovidagrāmavṛddhān
pūrvoddiṣṭāṃ anusara puriṃ śrīviśālāṃ viśālāṃ
svalpībhūte sucaritaphale svargiṇāṃ gāṃ gatānāṃ
30 śeṣaiḥ puṇyair hṛtam iva divaḥ kāntimat khaṇḍam ekam

dirghīkurvan paṭu madakalaṃ kūjitaṃ sārasānāṃ
pratyuṣeṣu sphuṭitakamalāmodamaitrīkaṣāyāḥ
yatra strīṇāṃ harati surataglānim aṅgānukūlaḥ
31 śīprāvātaḥ priyatama iva prārthanācātukāraḥ

jāldgīrṇair upacitavapuḥ keśasaṃskāradhūpair
bandhuprītyā bhavanaśīkhibhir dattanṛtopahāraḥ
harmyeṣv asyāḥ kusumasurabhiṣv adhvakhedaṃ nayethā
32 lakṣmīṃ paśyaṃl lalitavanitāpādarāgāṅkīteṣu

bhartuḥ kaṅṭhacchavir iti gaṇaiḥ sādaraṃ vīkṣyamāṇaḥ
puṇyaṃ yāyās tribhuvanaguror dhāma caṇḍeśvarasya
dhūtodyānaṃ kuvalayarajogandhibhir gandhavatyās
33 toyakrīḍāniratayuvatisnānatiktair marudbhiḥ

apy anyasmiñ jaladhara mahākālam āsādyā kāle
sthātavyaṃ te nayanaviṣayaṃ yāvad atyeti bhānuḥ
kurvan sandhyābalipaṭahatāṃ śūliṇaḥ ślāghanīyāṃ
34 āmandrāṇāṃ phalam avikalāṃ lapsyase garjitānāṃ

pādanyāsaiḥ kvaṇitaraśanās tatra lilāvadhūtai
ratnacchāyākhacitavalibhiś cāmaraiḥ klāntahastāḥ
veśyās tvatto nakhapadasukhān prāpya varṣāgrabindūn
35 āmokṣyante tvayi madhukaraśreṇīdirghān kaṭākṣān

paścād uccair bhujataruvanaṃ maṇḍalenābhilinaḥ
sāndhyaṃ tejaḥ pratinavajapāpuṣparaktaṃ dadhānaḥ
nṛttārambhe hara paśupater ādranāgājinecchāṃ
36 śāntodvegastimitanayanaṃ dṛṣṭabhaktir bhavānyā

gacchantīnāṃ ramaṇavasatiṃ yoṣitāṃ tatra naktaṃ
ruddhāloke narapatipathe sūcibhedyais tamobhiḥ
saudāmanyā kakanikaṣasnigdhayā darsāyorvīm
37 toyotsargastanitamukharo mā sma bhūr viklavās tāḥ

tāṃ kasyāṃ cid bhavanaivalabhau suptapārāvātāyāṃ
nītvā rātriṃ ciravilasanāt khinnavidyutkalatraḥ
dṛṣṭe sūrye punar api bhavān vāhayed adhvaśeṣaṃ
38 mandāyante na khalu suhr̥dām abhyupetārthakṛtyāḥ

tasmin kāle nayanasalilaṃ yoṣitāṃ khaṇḍitānāṃ
śāntiṃ neyaṃ praṇayibhir ato vartma bhānos tyajāśu
prāleyāśraṃ kamalavadanāt so'pi hartuṃ nalinyāḥ
39 pratyāvṛttas tvayi kararudhi syād analpābhyasūyāḥ

gambhīrāyāḥ payasi saritaś cetasiḥ prasanne
chāyātmāpi prakṛtishbhago lapsyate te praveśam
tasmād asyāḥ kumudaviśadāny arhasi tvaṃ na dhairyān
40 moghīkartuṃ caṭulaśapharodvartanaprekṣitāni

tasyāḥ kiṃ cit karadhṛtam iva prāptavānīrasākhaṃ
hṛtvā nilaṃ salilavasaṇaṃ muktarodhonitambam
prasthānaṃ te katham api sakhe lambamānasya bhāvi
41 jñātāsvādo vivṛtajaghanāṃ ko vihātuṃ samarthaḥ

tvanniṣyandocchvasitavasudhāgandhasamparkaramyaḥ
srotorandhradhvanitasubhagaṃ dantibhiḥ pīyamānaḥ
nīcair vāsyaty upajigamiṣor devapūrvam girim te
42 śīto vāyuh pariṇamayitā kānanodumbarāṇām

tatra skandaṃ niyatavasatiṃ puṣpameghikṛtāmā
puṣpāsāraiḥ snapayatu bhavān vyomagaṅgājalādraiḥ
rakṣāhetor navaśāśibhṛtā vāsavinām camūnām
43 atyādityaṃ hutavahamukhe sambhṛtaṃ tad dhi tejaḥ

jyotirlekhāvalayi galitaṃ yasya barhaṃ bhavānī
putrapremṇā kuvalayadalaprāpi karṇe karoti
dhautāpāṅgaṃ haraśāśirucā pāvakes taṃ mayūraṃ
44 paścād adrigrahaṇagurubhir garjitair nartayethāḥ

ārādhyainaṃ śaravaṇabhavaṃ devam ullāṅghitādhvā
siddhadvandvair jalakaṇabhayād viṇibhir muktamārgaḥ
vyālabethāḥ surabhitanayālabhajāṃ mānayıṣyan
45 srotomūrtyā bhuvī pariṇatāṃ rantidevasya kīrtim

tvayy ādātuṃ jalam avanate śārṅgiṇo varṇacaure
tasyāḥ sindhoḥ pṛthum api tanuṃ dūrabhāvāt pravāham
prekṣiṣyante gaganagatayo nūnam āvarjya dṛṣṭir
46 ekaṃ muktāguṇam iva bhuvah sthūlamadhyendranīlam

tām uttīrya vraja paricitabhrūlatāvibhramāṇām
pakṣmotkṣepād uparivilasatkṛṣṇaśāraprabhāṇām
kundakṣepānugamadhukaraśrīmuṣām ātmabimbaṃ
47 pātrīkurvan daśapuravadhūnetrakautūhalānām

brahmāvartaṃ janapadam atha cchāyayā gāhamānaḥ
kṣetraṃ kṣatrapradhanapīṣunaṃ kauravaṃ tad bhajethāḥ
rājanyānām śītaśāśatair yatra gāṅḍīvadhanvā
48 dhārāpātais tvam iva kamalāny abhyavarṣan mukhāni

hitvā hālām abhimatarasāṃ revatilocanāṅkām
bandhuprītyā samaravimukho lāṅgalī yāḥ siṣeve
kr̥tvā tāsām abhigamam apāṃ saumya sārasvatīnām
49 antaḥśuddhas tvam api bhavitā varṇamātreṇa kṛṣṇaḥ

tasmād gaccher anukanakhalaṃ śailarājāvatīrṇām
jahnoḥ kanyām saharatanayasvargasopānapāṅktim
gaurīvaktrabhrukuṭīracanām yā vihasyeva phenaiḥ
50 śāmbhoḥ keśagrahaṇam akarod indulagnormihastā

tasyāḥ pātum suragaja iva vyomni paścārdhalambī
tvam ced acchasphaṭikaviśadaṃ tarkayes tiryag ambhaḥ
saṃsarpantyā sapadi bhavataḥ srotasi cchāyayāsau
51 syād asthānopagatayamunāsaṅgam evābhirāmā

āsinānām surabhitaśīlaṃ nābhigandhair mṛgāṅām
tasyā eva prabhavam acalaṃ prāpya gauram tuṣāraiḥ
vakṣyasy adhvaśramavinayane tasya śṛṅge niṣaṅṇaḥ
52 śobhām śubhratrinayanavṛṣotkhātapaṅkopameyām

taṃ ced vāyau sarati saralaskandhasaṅghaṭṭajanmā
bādhetoḥkākṣapitacamaribālabhāro davāgniḥ
arhasy enaṃ śamayitum alaṃ vāridhārāsahasrair
53 āpannārtiprasāmanaphalāḥ sampado hy uttamānām

ye saṃrambhotpatanarabhasāḥ svāṅgabhaṅgāya tasmin
muktādhvānaṃ sapadi śarabhā laṅghayiṣyanty alaṅghyam
tān kurvīthās tumulakarakāvṛṣṭihāsāvakīrṇān
54 ke vā na syuḥ paribhavapadaṃ niṣphalārambhayatnāḥ

tatra vyaktaṃ dṛṣṭadi caraṇanyāsam ardhendumauleḥ
śāsvat siddhair upahṛtabaliṃ bhaktinamraḥ pariṅyāḥ
yasmin dṛṣṭe karaṇavigamād ūrdhvam uddhūtapāpāḥ
55 saṅkalpante sthiraṅgaṇapadaprāptaye śraddadhānāḥ

- śabdāyante madhuram anilaiḥ kīcakāḥ pūryamāṇāḥ
saṃsaktābhis tripuravijayo gīyate kinnarībhiḥ
nirhrādas te muraja iva cet kandareṣu dhvaniḥ syāt
56 saṅgītārtho nanu paśupates tatra bhāvī samastāḥ
- prāleyādrer upataṭam atikramya tāṃs tān viśeṣān
haṃsadvāraṃ bhṛgupatyaśovartma yat krauñcarandhram
tenodīcīm diśam anusares tiryagāyāmaśobhī
57 śyāmaḥ pādo baliniyamanābhudyatasyeva viṣṇoḥ
- gatvā cordhvaṃ daśamukhabhujocchvāsitaprasthasandheḥ
kailāsasya tridaśavanitādarpaṇasyātithiḥ syāḥ
śṛṅgocchrāyaiḥ kumudaviśadair yo vitatya sthitaḥ khaṃ
58 rāśībhūtaḥ pratidinam iva tryambakasyāṭṭhāśaḥ
- utpaśyāmi tvayi taṭagate snigdhabhinnāñjanābhe
sadyahkṛttadviradadaśanacchedagaursya tasya
śobhām adreḥ stimitanayanaprekṣaṇīyāṃ bhavitṛm
59 aṃsanyaste sati halabhṛto mecake vāsasīva
- hitvā tasmin bhujagavalayaṃ śambhunā dattahastā
kṛdāśaile yadi ca viharet pādacāreṇa gaurī
bhaṅgībhaktyā viracitavapuḥ stambhitāntarjalaughāḥ
60 sopānatvaṃ kuru maṇitaṭārohaṇāyāgrayāyī
- tatrāśyaṃ valayakuliśodghaṭṭanodgīrṇatoyaṃ
neṣyanti tvāṃ surayuvatayo yantradhārāgrhatvam
tābhyo mokṣas tava yadi sakhe gharmalabdhasya na syāt
61 kṛdālolaḥ śravaṇaparauṣair garjitair bhāyayes tāḥ
- hemāmbhojaprasavi salilaṃ mānasasyādadānaḥ
kurvan kāmāt kṣaṇamukhapaṭapṛitim airāvatasya
dhunvan kalpadrumakisalayāny aṃśukānīva vātair
62 nānāceṣṭair jalada lalitair nirviśes taṃ nagendram

tasyotsaṅge praṇayina iva srastagaṅgādukūlām
na tvam dr̥ṣṭvā na punar alakāṃ jñāsyase kāmacārin
yā vaḥ kāle vahati salilodgāram uccairvimānā
63 muktājālagrathitam alakāṃ kāminīvābhraṇdam

UTTARAMEGHAḤ

vidyutvantam lalitavanitāḥ sendracāpaṃ sacitrāḥ
saṅgītāya prahatamurajāḥ snigdhaḡambhīraghoṣam
antastoyaṃ maṇimayabhuvā tuṅgam abhraṃliḡhāgrāḥ
1 prāsādās tvāṃ tulayitum alaṃ yatra tais tair viśeṣaiḡ

haste līlakamalam alake bālakundānuviddham
nītā lodhrapasavarajasā pāṇḡtām ānane śrīḡ
cūḡpāṣe navakurabakaṃ cāru karṇe śrīṣaṃ
2 sīmante ca tvadupagamajaṃ yatra nīpaṃ vadhūnām

yasyāṃ yakṣāḡ sitamaṇimayāny etya harmyasthalāni
jyotiśchāyākusumaracanāny uttamāstrīśahāyāḡ
āsevante madhu ratiphalaṃ kalpavṛkṣasprasūtam
3 tvadḡambhīradhvaniṣu śanakaiḡ puṣkareṣvāhateṣu

mandākinyāḡ salilāśīśiraiḡ sevyamānā marudbhir
mandārāṇām anutaṭaruhāṃ chāyayā vāritoṣṇāḡ
anveṣṭavyaiḡ kanakasikatāmuṣṭinikṣepagūḡdhaiḡ
4 saṅkrīḡdante maṇibhir amaraprārthitā yatra kanyāḡ

nīvībandhocchvasitaśīthilaṃ yatra bimbādharāṇām
kṣaumaṃ rāḡād anibhṛtakareṣv ākṣipatsu priyeṣu
arcistuṅḡān abhimukham api prāpya ratnapradīpān
5 hrīmūḡdhānām bhavati viphalapreraṇā cūrṇamuṣṭiḡ

- 6 netrā nitāḥ satatagatinā yad vimānāgrabhūmīr
ālekhyānām navajalakaṇair doṣam utpādyā sadyaḥ
śaṅkāsprṣṭā iva jalamucas tvādṛśo jālamārgair
dhūmodgārānukṛtinipuṇā jarjarā niṣpatanti
- 7 yatra strīṇām priyatamabhujocchvāsītāliṅgitānām
aṅgaglāniṃ suratajanitām tantujālāvalambāḥ
tvatsaṃrodhāpagamaviśadaiś candrapādair niśithe
vyālumpanti sphuṭajalalavasyandinaś candrakāntāḥ
- 8 akṣayyāntarbhavananidhayaḥ pratyahaṃ raktakaṅṭhair
udgāyadbhir dhanapatiyaśaḥ kinnarair yatra sārdham
vaiḅhrājākhyam vibudhavanitāvāramukhyāśahyā
baddhālāpā bahirupavanaṃ kāmino nirviśanti
- 9 gatyutkampād alakapatitair yatra mandārapuṣpaiḥ
patracchedaiḥ kanakakamalaiḥ kaṇṇavibhramśībhiś ca
muktājālaiḥ stanaparisaracchinnaśūtraiś ca hāir
naiśo mārgaḥ savitur udaye sūcyate kāminīnām
- 10 matvā devaṃ dhanapatisakhaṃ yatra sākṣād vasantaṃ
prāyaś cāpaṃ na vahati bhayān manmathaḥ ṣaṭpadaḥ
sabhrūbhaṅgaprahitanayanaiḥ kāmilaḥṣyeṣv amoghais
tasyārambhaś caturavanitāvibhramair eva siddhaḥ
- 11 vāśā citraṃ madhu nayanayor vibhramādeśadaḥṣam
puṣpodbhedaṃ saha kisalayair bhūṣaṅānām vikalpān
lākṣārāgaṃ caraṇakamalanāyāsayogyam ca yasyām
ekaḥ sūte sakalam abalāmaṇḍanaṃ kalpavṛkṣaḥ
- 12 tatrāgāraṃ dhanapatigrhād uttarenāsmadiyam
dūrāl lakṣyam surapatidhanuścāruṇā toraṇena
yasyopānte kṛtakatanayaḥ kāntayā vardhito me
hastaprāpyastabakanamito bālamandāravṛkṣaḥ

vāpī cāsmīn marakataśīlābaddhasopānamārgā
haimaiś channā vikacakamalaiḥ snigdhavaiḍūryanālaiḥ
yasyāstoye kṛtavasatayo mānasam sannikṛṣṭam
13 nādhyāsyanti vyapagataśucas tvām api prekṣya hamsāḥ

tasyās tīre racitaśikharah peśalair indranīlaiḥ
krīḍāśailaḥ kanakakadalīveṣṭanaprekṣaṇīyah
madgehinyāḥ priya iti sakhe cetasā kātareṇa
14 prekṣyopāntasphuritataḍitam tvam tam eva smarāmi

raktāśokaś calakisalayaḥ kesaraś cātra kāntaḥ
pratyāsannau kurabakavṛter mādhavīmaṇḍapasya
ekaḥ sakhyās tava saha mayā vāmapādābhilāṣī
15 kāṅkṣaty anyo vadanamadirām dohadacchadmanāsyāḥ

tanmadhye ca sphatikaphalakā kāñcanī vāsayaṣṭir
mūle baddhā mañibhir anatipraudhavamśaparakāśaiḥ
tālaiḥ śīṅjāvalayasubhagair nartitaḥ kāntayā me
16 yām adhyāste divasavigame nīlakaṅṭhaḥ suhrḍ vaḥ

ebhiḥ sādho hṛdayanihitair lakṣaṇair lakṣayethā
dvāropānte likhitavapuṣau śaṅkhapadmau ca dṛṣṭvā
kṣāmacchāyam bhavanam adhunā madvīyogena nūnam
17 sūryāpāye na khalu kamalam puṣyati svām abhikhyām

gatvā sadyaḥ kalabhatanutām śīghrasampātaheṭoḥ
krīḍāśaile prathamakathite ramyasānau niṣaṇṇaḥ
arhasy antarbhavanapatitām kartum alpālpabhāsam
18 khadyotālīvilasitanibhām vidyudunmeṣadṛṣṭim

tanvī śyāmā śikharidaśanā pakvabimbādharoṣṭhī
madhye kṣāmā cakitahariṇīprekṣaṇā nimnanābhiḥ
śroṇībhārād alasagamanā stokanamrā stanābhyām
19 yā tatra syād yuvativiṣaye sṛṣṭir ādyeva dhātuḥ

tām jānīyāḥ parimitakathāṃ jīvitam me dvitīyam
dūribhūte mayi sahare cakravākīm ivaikām
gādhokanṭhām guruṣu divaseṣv eṣu gacchatsu bālām
20 jātām manye śīśiramathitām padminīm vānyarūpām

nūnam tasyāḥ prabalaruditocchūnanetraṃ priyāyā
niḥśvāsānām aśīśiratayā bhinnavarṇādharoṣṭham
hastanyastaṃ mukham asakalavyakti lambālakatvād
21 indor dainyaṃ tvadupasaraṇakliṣṭakānter bibharti

āloke te nipatati purā sā balivyākulā vā
matsādrśyam virahatanu vā bhāvagamyam likhanti
prcchantī vā madhuravacanām sārīkām pañjarasthām
22 kac cid bhartuḥ smarasi rasike tvam hi tasya priyeti

utsaṅge vā malinavasane saumya niṣṭipya viṇām
madgotrāṅkaṃ viracitapadam geyam udgātukāmā
tantrīr ārdrā nayanasalilaiḥ sārāyitvā katham cid
23 bhūyo bhūyaḥ svayam api kṛtām mūrechanām vismaranti

śeṣān māsān virahadivasasthāpitasyāvadhē vā
vinyasyanti bhuvi gaṇanayā dehalīdattapuṣpaiḥ
matsaṅgam vā hṛdayanihitārambham āsvādayanti
24 prāyeṇaite ramaṇaviraheṣv aṅganānām vinodāḥ

savyāpārām ahani na tathā pīdayen madvīyogaḥ
śaṅke rātrau gurutaraśucaṃ nirvinodām sakhīm te
matsandeśaiḥ sukhayitum alaṃ paśya sādhvīm niśithe
25 tām unnidrām avaniśayanām saudhavātāyanasthaḥ

ādhiṣṭhām virahaśayane sannīṣaṇṇaikapārsvām
prācimūle tanum iva kalāmātraśeṣām himāmsoḥ
nītā rātriḥ kṣaṇa iva mayā sārddham icchāratairyā
26 tām evoṣṇair virahamahatīm aśrubhir yāpayantīm

pādān indor amṛtaśīśirāñ jālamārgapraviṣṭān
pūrvaprītyā gatam abhimukhaṃ sannivṛttam tathaiva
cakṣuḥ khedāt salilagurubhiḥ pakṣmabhiś chādayantīm
27 sābhre’hnīva sthalakamalinīm na prabuddhām na suptām

niḥśvāsenādharakisalayakleśinā vikṣipantīm
śuddhasnānāt paruṣam alakam nūnam āgaṇḍalambam
matsambhogah katham upanamet svapnajo’pīti nidrām
28 ākāṅkṣantīm nayanasalilotpīḍaruddhāvakāśām

ādye baddhā virahadivase yā śikhā dāma hitvā
śāpasyānte vīgaliṭaśucā tāṃ mayodveṣṭanīyām
sparśakliṣṭām ayamitanakhenāsakṛtsārayantīm
29 gaṇḍābhogāt kaṭhinaṣamām ekaveṇīm kareṇa

sā sannyastābharaṇam abalā peśalam dhārayanti
śayyotsaṅge nihitam asakṛd duḥkhaduḥkhena gātram
tvām apy asraṃ navajalamayaṃ mocayīṣyaty avāśyam
30 prāyaḥ sarvo bhavati karuṇāvṛttir ārdṛāntarātmā

jāne sakhyās tava mayi manaḥ sambhṛtasneham asmād
itthambhūtām prathamavirahe tām ahaṃ tarkayāmi
vācālam māṃ na khalu subhagammanyabhāvaḥ karoti
31 pratyakṣam te nikhilam acirād bhrātar uktaṃ mayā yat

ruddhāpāṅgaprasaram alakair añjanasnehaśūnyam
pratyādeśād api ca madhuno vismṛtabhrūvilāsam
tvayy āsanne nayanam upariṣpandi śaṅke mṛgākṣyā
32 mīnakṣobhāc calakuvalayaśrītulām eṣyatīti

vāmaś cāsyāḥ kararupapadair mucyamāno madīyair
muktājālam ciraparicitaṃ tyājito daivagatyā
sambhogānte mama samucito hastasaṃvāhanānām
33 yāsyaty ūruḥ sarasakadalīstambhagaurāś calatvam

tasmin kāle jalada yadi sā labdhanidrāsukhā syād
anvāsyaināṃ stanitavimukho yāmamātraṃ sahasva
mā bhūd asyāḥ praṇayini mayi svapnalabdhe katham cit
34 sadyaḥ kaṅṭhacyutabhujalatāgranthi gāḍhopagūḍham

tām utthāpya svajalakaṅikāśītalēnānilēna
pratyāśvastām samam abhinavair jālakair mālatinām
vidyudgarbhe stimitanayanām tvatsanāthe gavākṣe
35 vaktuṃ dhīraḥ stanitavacanair māninīm prakramethāḥ

bhartur mitraṃ priyam avidhave viddhi mām ambuvāham
tatsandēśān manasī nihitād āgataṃ tvatsamīpam
yo vṛndāni tvarayati pathi śrāmyatām proṣitānām
36 mandrasnigdhair dhvanibhir abalāveṇimokṣotsukāni

ity ākhyāte pavanatanayaṃ maithilīvonmukhī sā
tvām utkaṅṭhocchvasitahṛdayā vikṣya sambhāvya caivam
śroṣyaty asmāt param avahitā saumya sīmantinīnām
37 kāntodantaḥ suhṛdupanataḥ saṅgamāt kiṃ cid ūnaḥ

tām āyūṣman mama ca vacanād ātmanaś copakartuṃ
brūyād evaṃ tava saha caro rāmagiryāśramasthaḥ
avyāpannaḥ kuśalam abale prechati tvām viyuktaḥ
38 pūrvābhāṣyaṃ sulabhavipadām prāṇinām etad eva

aṅgenāṅgaṃ tanu ca tanunā gāḍhataptena taptaṃ
sāsreṅśrudrutam aviratotkaṅṭham utkaṅṭhitena
uṣnocchvāsaṃ samadhikatarocchvāsinā dūravartī
39 saṅkalpais tair viśati vidhinā vairiṇā ruddhamārgaḥ

śabdākhyeyaṃ yad api kila te yaḥ sakhinām purastāt
karṇe lolaḥ kathayitum abhūd ānāsparsālobhāt
so'tikrāntaḥ śravaṇaviṣayaṃ locanābhyām adṛṣṭas
40 tvām utkaṅṭhāvīracitapadaṃ manmukhenedam āha

śyāmāsv aṅgaṃ cakitahariṇiprekṣite dṛṣṭipātaṃ
vaktracchāyāṃ śaśini śikhināṃ barhabhāreṣu keśān
utpaśyāmi pratanuṣu nadivīciṣu bhrūvilāsān
41 hantaikasthaṃ kva cid api na te caṇḍi sādṛśyam asti

tvām ālikhya praṇayakupitāṃ dhāturāgaiḥ śilāyām
ātmānaṃ te caraṇapatitaṃ yāvad icchāmi kartum
asrais tāvan muhur upacitair dṛṣṭir ālupyate me
42 krūras tasminn api na sahate saṅgamaṃ nau kṛtāntaḥ

mām ākāśapraṇihitabhujam nirdayāśleṣahetor
labdhāyās te katham api mayā svapnasandarśaneṣu
paśyantīnāṃ na khalu bahuśo na sthālīdevatānām
43 muktāsthūlās tarukisalayeṣv aśrulesāḥ patanti

bhittvā sadyaḥ kisalayapuṭān devadārudrumāṇām
ye tatksīrasrutisurabhayo dakṣiṇena pravṛttāḥ
ālīngyante guṇavati mayā te tuṣārādrivātāḥ
44 pūrvaṃ spṛṣṭaṃ yadi kila bhaved aṅgam ebhis taveti

saṅkṣipyeta kṣaṇa iva katham dīrghayāmā triyāmā
sarvāvasthāsv ahar api katham mandamandātapaṃ syāt
itthaṃ cetaś caṭulanayane durlabhaprārthanaṃ me
45 gādhoṣmābhiḥ kṛtam aśaraṇaṃ tvadviyogavyathābhiḥ

nanv ātmānaṃ bahu vigaṇayann ātmanaivāvalambe
tatkalyāṇi tvam api sutarāṃ mā gamaḥ kātaratvam
kasyātyantaṃ sukham upanataṃ duḥkham ekāntato vā
46 nīcair gacchaty upari ca daśā cakranemikrameṇa

śāpānto me bhujagaśayanād utthite sārṅgapāṇau
śeṣān māsān gamaya caturo locane milayitvā
paścād āvāṃ virahaguṇitaṃ taṃ tam ātmābhilāṣam
47 nirvekṣyāvaḥ pariṇataśaraccandrikāsu kṣapāsu

bhūyaś cāha tvam asi śayane kaṅṭhalagnā purā me
nidrāṃ gatvā kim api rudatī sasvaram viprabuddhā
sāntarhāsam kathitam asakṛt pṛcchataś ca tvayā me
48 dṛṣṭaḥ svapne kitava ramayan kām api tvam mayeti

etasmān māṃ kuśalinam abhijñānadānād viditvā
mā kaulināc cakitanayane mayy aviśvāsini bhūḥ
snehān āhuḥ kim api virahe dhvaṃsinas te tv abhogād
49 iṣṭe vastuny upacītarasāḥ premarāśībhavanti

āśvāsyai vaṃ prathamavirahodagraśokāṃ sakhīṃ te
śailād āśu trinayanavṛṣotkhātakūṭān nivṛttaḥ
sābhijñānaprahitakulaśais tadvacobhir mamāpi
50 prātaḥkundaprasavaśīthilaṃ jīvitam dhārayethāḥ

kac cit saumya vyavasitam idaṃ bandhukṛtyam tvayā me
pratyādeśān na khalu bhavato dhīratam kalpayāmi
niḥśabdo'pi pradīśasi jalam yācitaś cātakebhyaḥ
51 pratyuktaṃ hi praṇayiṣu satām īpsitārthakriyaiva

etat kṛtvā priyam anucitaprārthanāvartino me
sauhārdād vā vidhura iti vā mayy anukrośabuddhyā
iṣṭān deśān vicara jalada prāvṛṣā sambhṛtaśrīr
52 mā bhūd evaṃ kṣaṇam api ca te vidyutā viprayogaḥ

iti mahākaviśrīkālīdāsaviracitaṃ
meghadūtakāvyaṃ
samāptam

УВАГІ

ДС – даслоўна

ПК – паводле камэнтатараў

ПМ – паводле камэнтатара Маллінатхі

УІ – у іставіку

адз. л. – адзіночны лік

мн. л. – множны лік

бел. – беларускае (слова)

гр. – грэцкае (слова)

пракр. – пракрыцкае (слова)

ж. р. – жаночы род

м. р. – мужчынскі род

н. р. – ніякі род

т. б. – то бок

1.1.1 *на гары Рамачандры (rāmagiri-* ДС «Рамава гара») – верагодна, гара Рамтэк каля гораду Нагпур у сярэдняй Індыі. Адзін з магчымых прытулкаў Рамы, галоўнага героя эпасу «Паход Рамы» (*rāmāyaṇa-*), падчас ягонага 14-гадовага выгнаньня.

1.1.2 *Джанакі* – Сіта (*sītā-*), дачка Джанакі, Рамава жонка.

1.1.3 *йакша (yakṣa-)* – паўбоскія істоты са сьвіты бога Кубэры, звычайна ўяўляюцца добразычлівымі да людзей.

1.1.4 *панам* – бог багацьця Кубэра.

1.2.3 *неяк летам (āṣāḍhasya prathamadivase)* – УІ «у першы дзень [месяца] ашадга (22 чэрвеня – 22 ліпеня)». У гэты час пачынаецца паўднёва-заходні мусон. Індыйскі год дзеліцца на шэсьць паравін з двух месяцаў кожная: лета (*grīṣma-*), дажджы (*varṣā-*), восень (*śarad-*), зіма (*hemanta-*), прадвесьне (*śiśira-*) ды вясна (*vasanta-*).

	назва месяца	паравіна году	першы дзень
1	<i>vaiśākha-</i>	<i>vasanta-</i> «вясна»	12 красавіка
2	<i>jyeṣṭha-</i>	<i>grīṣma-</i> «лета»	22 траўня
3	<i>āṣāḍha-</i>		22 чэрвеня
4	<i>śrāvaṇa-</i>	<i>varṣā-</i> «дажджы»	23 ліпеня
5	<i>bhādra-</i>		23 жніўня
6	<i>āśvina-</i>	<i>śarad-</i> «восень»	23 верасня
7	<i>kārttika-</i>		23 кастрычніка
8	<i>āgrahāyaṇa-</i>	<i>hemanta-</i> «зіма»	22 лістапада
9	<i>pañca-</i>		22 сьнежня
10	<i>māgha-</i>	<i>śiśira-</i> «прадвесьне»	21 студзеня
11	<i>phalguna-</i>		20 лютага
12	<i>caitra-</i>	<i>vasanta-</i> «вясна»	22/21 сакавіка

1.3.3 Паравіна дажджоў у Індыі – жаданы час пасья гарачага й сухога лета, у тым ліку для закаханых. Яе ролю ў індыйскай паэзіі можна параўнаць зь вясною ў эўрапейскай традыцыі.

1.4.1 *набгас (nabhas-)* – 5-ы месяц індыйскага календара (23 ліпеня – 23 жніўня). Іншая назва – *śrāvaṇa-*.

1.4.3 *кутаджа (kuṭaja-)* – лекавая кветка *wrightia antidysenterica* (яе насенне, між іншым, ужываецца ў якасці глістагоннага сяродку).

1.6.1 *ваданосных аблокаў (puṣkarāvartaka-)* – паводле пуран (сьвятых паданняў), гэты від хмар раней быў крыламі гор, якія адсек Індра. Уважаюцца за найвялікшы від аблокаў, што здольныя пераносіць асабліва многа вады. У Вішну-пуране кажацца, што менавіта гэтыя хмары спрычыняюць сусьветную паводку ў канцы дабы (*kalpa-*).

1.6.2 *Індраў (maghavat-)* – УІ «Шчадроўца». Індра быў галоўным богам у Рыгведзе, аднак у пасьяльведавы час ён адышоў на другое тло. Галоўны ягоны вычын – забіцьцё зьмея Врытры ды вызваленьне сонца, зары й водаў зь нетраў гары.

1.7.3 *Алаку (alakā-)* – Алака месціцца на сьвятой гары Кайласа.

1.7.4 *Шывы (śiva- ДС «літасьцівы»)* – бог-разбуральнік сусьвету, адзін з трох галоўных багоў індуізму побач з Брагмам, стваральнікам сусьвету, ды Вішну, яго падтрымальнікам. Шыва выяўляецца як найвялікшы жарбіт, найлепшы знаўца йогі. Ён носіць паўмесяц у якасьці дыядэмы на сваім лобе.

1.8.2 У Індыі калі мужчыны выпраўляліся ў дарогу, то іхныя жонкі запляталі касу, якой не распускалі, пакуль мужы не вярталіся дамоў на пачатку дажджоў. Пабачыўшы ў небе вялікую дажджавую хмару, жанчыны разумеюць, што мужы ўжо хутка вернуцца з падарожжа.

1.9.3 *журавы (balākāḥ)* – ПМ гэта слова можа азначаць тут і прыгожую какетлівую жанчыну.

1.10.1 *братаву (bhrātrjāyām)* – йакша дзеля большай пераканаўчасці называе воблака сваім братам.

1.11.2 *княскія гусі (rājahaṁsa-)* – від гусей зь цёмна-шэрымі крыламі.

1.11.3 *Манасы (mānasa- ДС «мыславіты, духовы»)* – сьвятое возера каля гары Кайласа, месца размнажэньня дзікіх гусей. Знаходзіцца на паўночным схіле Гімалайі. Зь яго бярэ выток вялікая рака Брагмапутра (*brahmaputra-* «Брагмаў сын»). У санскрыце гэта слова н. р., бо суадносіцца з назоўнікамі н. р. *saras-* «возера» і *tīrtha-* «прошча». Апошні ў беларускай мове ж. р., таму ў перакладзе Манаса таксама ж. р., што адпавядае й форме слова.

1.11.4 *Кайласы (kailāsa-)* – Кайласа – сьвятая гара ў Гімалайі, дзе месціцца Кубэрава сталіца Алака й Шываў рай; *лотасу* – найулюбёнейшая індыйская кветка, для якой ёсць мноства назваў; разрозніваюць дзённыя й начныя лотасы, а таксама белыя, блакітныя й ружовыя.

1.12.2 *Raghu (raghu-)* – старажытны князь з сонечнага роду. Ягоны атожылак – Рама, герой эпасу «Паход Рамы» (*rāmāyaṇa*). Вычыны Рагу й ягоных нашчадкаў апеў у сваёй вялікай паэме «Род Рагу» (*raghuvamśa*-) Калідаса.

1.14.2 *siddhaṅgā (siddha-)* – сіддгі – паўбоскія істоты надзвычайнай чысьціні. Жывуць у паветры ды ўважаюцца нясьмертнымі (але толькі да канца дабы). Валодаюць васьмю цудоўнымі якасьцямі, якія дазваляюць ім дасягаць усяго жаданага.

1.14.4 *сланоў сьветавых (diṅnāga-)* – чатыры (альбо восем) славы крутавіду, якія падтрымліваюць неба. Аблокі раздражнялі іх, і яны імкнуліся працяць іх біўнямі.

1.15.2 *лук Пана весяў* – Пан весяў – гэта Індра, а ягоны лук – вясёлка; *на дом мурашыны (valmīkāgra-)* – Індраў лук стае відомым толькі тады, калі гэты бог выпраўляецца з дому на бітву. Ніжні ягоны канец абапіраецца на мурашнік, які служыць уваходам у падземны сьвет.

1.15.4 *Вішну (viṣṇu-)* – тут разумецца Крышна, восьмы зыход (*avatāra*-) Вішну на зямлю. Ягоная скура была цёмна-сіняга квету. Часам Крышна выяўляецца верхам на паўліне.

1.16.2 Т. б., вясковыя дзяўчаты, неабазнаныя ў гарадзкіх тонкасьцях фліртаваньня.

1.16.3 *Малам (māla-)* – магчыма, мястэчка Малда на поўнач ад Ратанпуру ў сучасным штаце Чхаттысгар.

1.17.2 Амракута (*āmrakūṭa*- ДС «мангавая вяршыня») – гара на ўсходзе хрыбта Віндгіа, якая цяпер завецца Амаркантак.

1.18.3 бажыстыя пары – сіддгі.

1.19.2 Віндгіі (*vindhya*-) – Віндгіа – нізкія горы, што цягнуцца на тысячу кілямэтраў з усходу на захад, аддзяляючы паўночную Індыю ад пласкагор’я Дэкхан.

1.19.3 Рэвы (*revā*-) – рака, што сьцякае з гары Амракута, таксама завецца Нармада альбо Нэрбудда.

1.19.4 У некаторых частках Індыі сланоў аздабляюць, робячы на скуры надрэзы.

1.20.1–2 *поту дзікіх сланоў* – вадкасьць, што выдзяляецца на скронях лясных сланоў падчас гону. Часта згадваецца індыйскімі паэтамі.

1.20.2 яблычных (*jambu*-) *шат* – ідзеца пра *Eugenia Jambolana*. *Jambudvīpa*- «яблычны востраў» – адзін зь сямі мацерыкоў, што атачаюць сусветную гару Мэру (*meru*-). Таксама атаясьняецца зь Індыяй, дзе джамбу расьце ў вялікай колькасьці.

1.21.1 ніпы (*nīpa*-) – вечназялёнае дрэва кадамба. Ягонья кветкі выглядаюць як жоўтыя галачкі.

1.21.2 кандалі (*kandalī*-) – банан.

1.23.1 дашарнаў (*daśārṇa*-) – краіна ў сярэдняй частцы Індыі.

1.23.2 кетак (*ketaka*-) – *Pandanus odoratissimus*. Тычачкі зь іх кветак вытыркаюцца, як голкі; *на дрэвах сьвятарных* – у Індыі некалькі дрэваў уважаюцца сьвятымі (напр., баньян). У многіх індыйскіх вёсках ёсьць прынамсі адно такое дрэва, якое старанна даглядаецца й паліваецца вяскоўцамі.

1.24.1 Відышы (*vidiśā-*) – сталіца зямлі дашарнаў (цяпер Бгілса).

1.24.3 Ветраваці (*vetravatī-*) – рака, што сьцякае з гор Віндгіа ды ўпадае ў Йамуну ніжэй за горад Гамірпур. Таксама завецца Бэтва.

1.25.1 Нізкай гары (*nīcāirākhyam girim*) – ДС «на гары на ймя Нізкая». Відаць, каля Відышы.

1.25.2 кадамб (*kadamba-*) – гл. 1.21.1.

1.27.2 Ёдджайіні (*ujjayinī-*) – адзін зь сямі сьвятых гарадоў Індыі; першы палудзеньнік, ад якога ў Індыі традыцыйна адлічваецца даўгата. Таксама славіўся сваімі танцоркамі ды куртызанкамі. Сталіца знакамітага ў індыйскай гісторыі князя Вікрамадытхі. Знаходзіцца на захадзе сучаснага штату Мадггапрадэш.

1.28.2 пупок – у індыйскай культуры пупок уважаецца важным складнікам жаночай прыгажосці.

1.28.3 Нірвіндгіі (*nirvindhya-*) – невялікая рака, што сьцякае з гор Віндгіа ў краіне Аванці.

1.30.1 Аванці (*avantī-*) – краіна з сталіцаю ў горадзе Ёдджайіні; **Удайану** (*udayana*) – імя князя. Калісьці Ёдджайіні правіў князь Прадйота. У яго была дачка на ймя Васавадатта, якую ён хацеў аддаць за князя Саньджайу. Аднак перад вясельлем князёўна прысьніла Удайану, князя краіны ватсаў, ды закахалася ў яго. Прачнуўшыся, яна прыдумала спосаб перадаць яму пасланьне, атрымаўшы якое, ён прымчаўся ва Ёдджайіні ды выкраў князёўну.

1.30.2 Вішалы (*viśālā-*) – яшчэ адна назва гораду Ёдджайіні.

1.31.1 Шыпры (*śiprā-*) – прыток Чамбала. Працякае каля Ёдджайіні.

!!! У гэтым перакладзе апушчаны тры штрафы (1.31 а-с), якія ПМ ёсць пазьнейшымі ўстаўкамі.

1.33.1 ганы (gaṇa-) – паўбоскія істоты, нябёсныя сьпевакі й гудзьбіты з Шывавай сьвіты; *Сіняшыяга пана* – Шыва. Ягоная шыя пасінела пасья таго, як ён згадзіўся выпіць атруту *галагала (halāhala-)*, што першаю ўзьнікла зь велямора малака, якое багі заклалі зьбіваць, каб здабыць напой нясьмерця. Шыву таксама завуць *Īśa-* «валадар».

1.33.3 Гандгаваці (gandhavatī) – рака на ўсходзе краіны Аванці, прыток ракі Чамбала.

1.34.1 Магакакалаў (mahākāla- ДС «вельмі чорны») – Шыва. Шываў храм каля Ёджайіні згадваецца і ў Дандынавым рамане «Прыгоды дзесяці князёў» (6 ст. н. э.). Сьвятары (брагманы) павінны чыніць малебны тройчы на дзень: раніцай, апоўдні ды ўвечары.

1.35.3 блудніцы (veśyās) – ідзеца пра асаблівы від блудніц, якія бралі ўдзел у адмысловых абрадах у шываісцкіх храмах.

1.35.3 драпіны – драпіны ды ўкусы – важны складнік любоўнай гульні ў Індыі. Прыкметай вялікай жарсьці лічылася ўменьне пакідаць на целе цэлыя ўзоры: паўлінавую лапу, паўмесяц, палёсткі лотаці ды інш.

1.36.3 шкуру – крывавае слановае шкура была трафэем, які Шыва ўзяў сабе па забойстве аднаго з чартоў. Надзеючы яе, ён нагадвае сабе пра тую бітву. Парваці, Шывава жонка, баіцца гэтага ўбору. Воблака можа супакоіць яе тым, што на захадзе сонца стане падобным да крывавае шкуры і Шыву ўжо ня трэба будзе надзяваць запраўдную.

1.37.1 Княскай вуліцай (narapatipathe) – галоўная вуліца ў горадзе. Звычайная назва на санскрыце – *rājamārga-*.

1.37.2 *непрагляднай (sūcibhedyaḥ)* – ДС «[цемрамі,] што голкаю могуць быць працятыя», т. б., цемра настолькі густая, што здаецца цвёрдаю і ў яе можна ўтыкнуць іголку.

1.40.1 *Гамбгіры (gambhīrā-)* – ДС «глыбокая», рака, прыток Чамбала. Цячэ на захад ад Удджайні.

1.42.2 *Бажыстай гары (devapūrvam giriṃ)* – УІ вельмі цікавая канструкцыя. Слова *giriṃ* тут ужыта і ў сваім звычайным змысьле «гара», і ў надмоўным, азначаючы сваю ўласную выяву. Таму даслоўна прыблізна так: «да гары, у назьве якой наперадзе стаіць слова *deva-*».

1.43.2 *Сканды (skandaṃ)* – бог вайны. Паводле паданьняў, яго нарадзіў Шыва з самога сябе дзеля забойства чорта Таракі, які наводзіў страх на Індрава войска. Шыва кінуў сваё сям'я (*tejas-* «бліск») у агонь, але той ня вытрымаў цяжару й кінуў зародак у Іангу. Яна, у сваю чаргу, пераправіла зародак у возера, дзе схавала яго ў зарасьцях чароту. Там яго знайшлі шэсьць сёстраў Крыттыка (назва сузор'я Рашата), якія й выхавалі яго, таму Сканду яшчэ завуць Карттыкея. Ён часта выяўляецца з шасьцю галовамі й дванаццацьцю рукамі верхам на паўліне. Падрабязна пра Скандавы прыгоды апавядаецца ў Сканд-пуране.

1.43.2 У Індыі было пашырана вераваньне, што аблокі маглі ператварацца ў кветкі, якія сыпаліся на галовы волатаў і паўбагоў.

1.43.3 *Месяцаноша (navaśaśibhṛtā)* ДС «навамесьцаноша») – Шыва.

1.44.2 *паўлін (mauṅgaṃ)* – Сканда езьдзіў на паўліне.

1.44.3 *Бгавані (bhavānī)* – Шывава жонка Парваці.

1.45.2 Сіддгі спужаліся таго, што дождж размочыць струны іхных вінаў.

1.45.3 *Рантыдэвавай (rantidevasya)* – князь зь месяцовага роду, сын Самкрыці.

1.45.4 *дачок ... Сурабгі (surabhitanayā...)* – мітычная карова дастатку, дачка Дакшы й прамаці ўсіх зямных кароў. Адноўчы Рантыдэва ўчыніў вялікі аброк, забіўшы так многа кароў, што іх кроў ператварылася ў раку Чарманваці (*carmanvatī*– «поўная шкурамі»). Атаясамляецца з сучаснаю ракою Чамбал, правым прытокам Ёамуны.

1.46.1 *стралка (śārṅgino)* – Крышна, ягоны квет – цёмна-сіні, якім стае воблак, калі знову насычаецца вадою з ракі Чарманваці.

1.46.2 *небаходцам (gaganagatayo)* – сіддгі.

1.47.2 *Дашануры (daśapura... ДС «дзесяцігародзьдзе»)* – ПМ гэта горад Рантыдэвы. Сучасны горад Мандасур у Малве, штат Мадгйапрадэш.

1.48.1 *Брагмаварты (brahmāvartaṃ)* – У зборніку законаў «Запавет Продка» (*manusmṛti*-) кажацца:

*sarasvatīdṛśadvatyor devanadyor yad antaram
taṃ devanīrmitaṃ deśaṃ brahmāvartaṃ pracakṣate //2.17//*

Між богаракой Сарасваці і богаракой Дрышадваці
які багаствораны край, той завецца Брагмавартай.

Першая рака, як мяркуюць навукоўцы, раней цякла амаль раўналежна Інду, але пазней перасохла. Што да Дрышадваці, то яе размяшчэнне невядомае. Мяркуецца, што яна выцякала з гор Віндгія. Брагмаварта завецца сялібаю дабрачынных людзей. Чым далей ад яе, тым больш млеччаў (барбараў) сярод насельніцтва. Само слова *brahmāvarta*- можна перакласці як «сяліба *brahman*’а». Апошняе слова шматзначнае: гэта можа

быць «Род» (Абсалют, зь якога родзіцца сьвет), бог Брагма, а таксама стан сьвятароў-брагманаў. Камэнтатар «Запавету Продка» Нандана гласуе *brahman-* у гэтым слове як *dharmā-*.

1.48.2 *Поле Куру (kṣetram ... kauravam)* – знакамітая раўніна, месца бітвы каўраваў і пандаваў, цэнтральнай падзеі эпасу Магабгарата. Знаходзіцца ў сучасным штаце Гарыяна.

1.48.3 *Арджуна (gāṇḍīvadhanvā)* – трэці зь пяці братоў-пандаваў, сябар Крышны.

1.49.1 *Сарасваці (sarasvatī-* ДС «поўная вады, ставоў, азёр») – сьвятая рака, якая, як мяркуецца, цякла раўналежна Інду, але пазьней перасохла. Згадваецца ў Рыгведзе.

1.49.2 *Плуганоша (lāṅgalī)* – Баларама, старэйшы брат Крышны. Ягонай зброяй быў плуг. Ён і ягоная жонка Рэваці (*revatī-*) любілі выпіць віна (*surā-*). Баларама ўрэшце кінуў дрэнную звычайку і, маючы сяброў і сярод пандаваў, і сярод каўраваў, адмовіўся ад удзелу ў вайне ды ўсамотніўся на берагах ракі Сарасваці.

1.50.1 *каля Канакхалы (anukanakhalam)* – прошча каля Гарыдвару, дзе Ёнга выплынае з Гімалаі на раўніну; *дочку Джагну (jahnoḥ kanyām)* – Ёнга. Па дарозе да мора, калі Ёнга толькі спусьцілася зь неба, яе плыні затапілі месца абрадаў магутнага жарбіта Джагну. Тады ён у гневе выпіў усю раку. Аднак пасья Бгагіратхавай малітвы ён выпусьціў яе праз вушы. Таму Ёнгу й называюць дачкою Джагну.

1.50.2 з *пана вяршынь (śailarājā...)* – Гімалаіа; *сыноў ... Сагаровых (sagaratanaya...)* – Сагара – князь з сонечнага роду, уладар Айодгій. Яго 60 000 сыноў аднойчы выправіліся на пошукі прыдатнага каня для абраду Ашвамэдга (*aśvamedha-* «закол каня»). Падчас шуканьня яны выпадкова парушылі жарбу вялікага мудраца Капілы, і той імгненна іх спапяліў. Аднак бацька ня змог выканаць пахавальны абрад, бо для яго былі патрэбныя

воды Ѓангі, якая тады працякала на небе. Ні Сагара, ні ягоны сын Дыліпа не пераканалі Ѓангу спусьціцца на зямлю. І толькі Бгагіратха, Дыліпаў сын, дзякуючы сваёй надсуровай жарбе змог спусьціць Ѓангу на зямлю. Так Сагаровы сыны змаглі нарэшце дасягнуць неба.

1.50.4 *Гаўры* (*gaurī...*) – Шывава жонка Парваці. Баючыся, што зямля можа ня вытрываць зыходу Ѓангі, Шыва падставіў сваю галаву пад паток, і гэта абудзіла рэўнасьць у ягонай жонкі.

1.51.2 *Індраў слон* – Айравата, які традыцыйна судносіцца з усходам (гл. 1.14.4).

1.51.4 У месцы сутоку Ѓангі зь Ѓамуною яе воды значна сьвятлейшыя, бо Ѓамуна там больш плыткая й таму каламутная ад глею. Месца сутокаў рэк уважаецца ў Індыі асабліва спрыяльным, а месца сутоку дзвюх сьвятых рэк само становіцца сьвятым. Ѓанга й Ѓамуна сустракаюцца каля гораду Прайага (*prayāga*- ДС «месца аброку»), які цяпер завецца Аллагабад.

1.52.2 *кабарэ* – мускусны алень, у якога ёсьць асаблівая залоза, што выдзяляе адмысловы пах і здаўна выкарыстоўваецца людзьмі для вырабу духоў і лекаў.

1.52.4 *Велябоскага тура* (*trinayanavr̥ṣa...*) – Шываў бык белага квету. Сьнежная шапка гары параўноўваецца з лобам быка, а воблака – з гразёю, што прыстала да яго пасля капаньня рогамі зямлі. Гэтае параўнаньне з гразёю ёсьць насамрэч камплімантам праз сувязь з божаю белінёю.

1.53.1 У Індыі пажары нярэдка ўзьнікаюць ад таго, што шчыльна пераплеценыя сухія галіны трупца адна аб адну пры моцным ветры.

1.54.1 *шарабгі* (*śarabhā*) – мітычныя васьміногія істоты, якія мешкаюць у сьнежных горах. Напалову львы, напалову птахі,

яны мацнейшыя і ад ільва, і нават ад слана ды могуць за адзін скачок адолець цэлую даліну.

1.55.1 сьлед (*caraṇayāsam*) – у Індыі ёсьць шмат шанаваных у народзе мясьцінаў, дзе, паводле традыцыі, багі пакінулі свой сьлед. Нярэдка такія месцы ўзапраўды выглядаюць як сьлед; *абляці* (*parīyās*) – прадмет ушанаваньня прынята абыходзіць правым да яго бокам; *Сэрпаношы* (*ardhendumauleḥ*) – Шыва носіць у якасьці дзядэмы паўмесяц.

1.56.2 кіннарыцы (*kinnarābhīḥ*) – мітычныя істоты ў выглядзе чалавека з конскаю галавою або з конскім целам і чалавечаю галавою. Уважаюцца за нябёсных сьпевакоў ды ўваходзяць у Кубэраву сьвіту; *Трымесьця* (*tripura...*) – тры гарады-цэвьярдыні чартоў (*asura-*): залатая на небе, срэбная ў паветры ды жалезная на зямлі. Былі разбураны Шывам. Гэты міт падрабязна апісваецца ў Матсья-пуране.

1.56.4 Пана жывёл (*paśupates*) – імя Шывы.

1.57.1 Гімалайі (*himālaya-* «дом зімы / сьнегу») – у санскрыце гэта слова адз. л. і м. р.

1.57.2 Бгрыгунаці (*bṛgupati-*) – Парашурама, знакаміты герой эпасу, унук мудраца Бгрыгу, шосты зыход Вішну на зямлю. Пасьля таго як князь Картавірйя Арджуна забіў яго безабароннага бацьку, ён дваццаць адзін раз вынішчыў усіх ваяроў (кшатрыяў). Яго сьцяжына – расколіна ў гары Краўньча (*krauñca-*), якую ён прарубіў, ідучы на поўдзень, каб адпомсьціць за бацьку. Паводле іншых крыніцаў, гэту гару раскалоў Картыкея. Праход атаясамліваецца з сучасным перавалам Ніці. Празь яго журавы лятуць да возера Манаса.

1.57.4 Балі (*bali...*) – волат, які заваяваў усе тры сьветы. Аднойчы, калі ён чыніў аброк, перад ім зьявіўся Вішну ў выглядзе карузьліка Ваманы й папрасіў у яго зямлі на тры крокі, каб

пабудаваць сабе хацінку. Балі не адмовіў яму ў такой дробнай просьбе. Першым крокам Вішну пакрыў зямлю, другім – неба, і тады Балі пазнаў Вішну й заблагаў аб літасьці. Вішну апусьціў занесеную нагу, і за Балі застаўся падземны сьвет.

1.58.2 *Равана* – князь Ланкі й правадыр ракшасаў (бесаў), зь якім змагаўся Рама. Ад вялікай пыхі ён аднойчы паспрабаваў вырваць гару Кайласа, але змог толькі трохкі яе ссунуць. Шыва прышчаміў яму руку гарою ды не выпускаў дзьве тысячы гадоў.

1.59.4 *Плуганошы (halabhrto)* – Баларама, які, на адрозьненне ад свайго малодшага брата Крышны, быў сьветласкуры.

1.60.1 *бранзалет зьмяявіты (bhujagavalayam)* – Шыва носіць зьмяю ў якасьці бранзалета.

1.60.2 *Вяршыняй забаў (krīdāsāile)* – у палацовым парку звычайна быў невялічкі пагорак для забаў. Тут даўнімаецца гара Кайласа, якая была месцам любоўных забаў Шывы й Парваці.

1.61.1 *алмазаў* – у Індыі лічыцца, што алмазы й маланкі складаюцца з таго самага рэчыва, таму – паводле Калідасы – зьвяк бранзалетаў з алмазамі можа прымусяць хмару задажджыць.

1.62.2 *Айравату (airāvatasya)* – адзін з чатырох сланоў кругавіду, які размяшчаецца на ўсходзе. Належыць Індру. Уважаецца за прайца ўсіх зямных сланоў.

1.62.3 *калнаў (kalpadruma...)* – адно зь пяці дрэў нябёснага саду Індры, якое, як лічыцца, здольнае споўніць усякае жаданьне.

2.2 Калідаса пералічае кветкі, якія цьвітуць у Індыі ў розныя правіны году: *ніпы (nīpa-)* – у час дажджоў, *язьмен (kunda-)* – увосень, *лодгры (lodhra-)* – узімку, *амаранты (kurabaka-)* – увесну,

сірышы (śirīṣa-) – улетку. Такім чынам, ён хоча сказаць, што ў Алацэ ўсе кветкі цвітуць увесь час, і гэта надае ёй надзвычайнае прыгажосьці.

!!! Тут апушчаны тры страфы (2.2 а-с), якія ПМ ёсьць пазьнейшымі ўстаўкамі.

2.3.2 *велядрэва жаданьяў (kalpavṛkṣa-)* – гл. 1.62.3.

2.4.1 *мандар (mandārāñām)* – *Erythrina Indica*, адно зь пяці дрэў, што, як уважаецца, растуць на нябёсах.

2.4.2 *багапрагня (amaraprārthitā)* – якіх прагнуць багі.

2.5.4 ПК лямпы зроблены з самацветаў, якія сьвечацца нутраным сьвятлом, таму затушыць пудрау іх немагчыма.

2.6 ПК тут намінаецца на каханкаў, якія пасья любоўнай уцехі спрабуюць непрыкметна зьнікнуць з пакояў сваіх жанчын.

2.6.1 *хмаравод ... вечнаводзіць (netrā ... satatagatinā* ДС «правадыром вечнарухавым») – вецер.

2.7.2 *камянёў месяцовых (candrakāntāḥ)* – індусы ўважалі, што гэтыя камяні ўбіраюць у сябе месяцовае сьвятло, якое потым выдзяляюць у выглядзе халодных кропель.

2.8.1 *Вайбграджа (vaibhrāja-)* – Кубэраў сад, вырошчаны гандгарвам Чытраратхам.

2.10.1-2 *Камаў* – бог каханья; *пан Кайласы* – Шыва. Кама баіцца Шывы, бо аднойчы быў спалены ягоным вогненым позіркам за тое, што перапыніў ягоную жарбу, запаліўшы ў ім жарсьць да Парваці.

2.11 Уважаецца, што ў жанчын ёсьць тры віды аздобаў: укарасы

для валосься, каштоўнасьці, адзежа ды фарботы. У Алацэ адно толькі дрэва жаданьяў дае жанчынам усе гэтыя аздобы.

2.11.4 Жанчыны ў Індыі фарбуюць ступы ў якасьці аздобы.

2.12.2 *Багаводаў (surapati-)* – Індра. Ягоны лук – вясёлка.

2.13.2 *бэрылавых (vaiḍūrya-)* – гэты каштоўны камень адпавядае ў Эўропе кашэчаму воку (від хрызабэрылу). Паводле агульнапрынятай этымалёгіі, слова «бэрыл» паходзіць менавіта ад санскр. *vaiḍūrya-* праз пракр. *veruliya-* і гр. βήρυλλος – адсюль гэты пераклад. Праўда, і само санскрыцкае слова – пазычаньне зь нейкай дравідзкай мовы (відаць, ад назвы паселішча *Vēlur*, сучасны горад Бэлуру ў штаце Карнатака). Некаторыя, аднак, зьвязваюць гр. βήρυλλος з акадзкім словам *burallu* «бэрыл» і дапускаюць, што гэта індыйскае слова пазычана з грэцкай, а не наадварот.

2.15.1 *ашокаў (-śoka-* ДС «бяссумны») – важнае ў індыйскай культуры дрэва зь вельмі прыгожымі кветкамі (белымі й чырвонымі; апошнія ўвасабляюць жарсьць). У міталёгіі гэтая кветка шчыльна зьвязана акурат зь йакшынямі, і яны часта зьяўляюцца разам на выявах ды ў скульптурах. Уважалася, што ашока пачынае цьвісьці толькі тады, калі да яе дакранецца ступою прыгожая жанчына, а кесара – пасля яе пацалунку.

2.17.2 *чарупа ды лотас (śaṅkharadmau)* – чарупа – вялікая марская ракавіна; два зь дзевяці Кубэравых скарбаў, што становяць як бы ягоны герб, накрэсьлены на дзьверах ягоных падданых.

2.19.1 *вастразубай (śikharīdaśanā)* – паводле індыйскай навукі гаданья (*sānudrikasāstra-*), вострыя зубы знаймуюць удачу й мужава даўгалецьце; *смуглявай (śyāmā)* – ПМ «у маладзіцы».

2.19.2 *глыбокім пупком (nimnanābhīḥ)* – паводле работы «Тайніца любові» Каквокі, гэта азнака «лотаса» (*padmīnī-*) – першага

й найлепшага з чатырох відаў жанчын, якім уласцьвівая вялікая жарснасьць і надзвычайная прыгажосьць.

2.19.3 пагляддам казулі (*sakitahariṇīprekṣāṇā*) – ДС «з пагляддам дрыготкай, сьціплай казулі».

2.20.2 чакравака (*sakravākīṭ*) – чырвоная качка; гэтая птушка сталася ў Індыі сымбалам шлюбнай вернасьці (уважаецца, што ўначы іх пары разлучаюцца і таму яны гучна крычаць).

2.22. Тут апісваецца задуменнасьць (*manas-*) – першы крок пакут ад разлукі з каханым (ПРК).

2.23 Другі крок ПРК – туга (*saṅga-*); *віну* (*vīṇāṃ*) – індыйскае гусло, якое звычайна мае 2 рэзанатары з кожнага краю, 24 лады, 4 струны, што праходзяць праз кабылку, і 3 дадатковыя па-за кабылкаю.

2.24 Трэці крок ПРК – уяўленьне, жаданьне (*saṅkalpa-*).

2.25 Чацьверты крок ПРК – бессань (*jāgara-*).

2.26 Пяты крок ПРК – схудненьне (*kārsya-*).

2.27 Шосты крок ПРК – абыякавасьць (*viṣayadveṣa-*).

2.27.3 несьмяротных напітак (*amṛta-*) – напой нясьмерця (таго самага кораня √*mṛ* «мерці» і гр. ἀμβροσία), які багі й чарты (асуры) здабылі па доўгім узьбіцьці малочнага мора. Гэты міт апісваецца ў Рамайане, Магабгараце, Вішну- й Бгагавата-пуране, а сама амрыта згадваецца ўжо ў Рыгведзе.

2.27.4 лілея (*-kamalinī*) – кветка раскрывалася толькі на сонцы й закрывалася ўначы, таму ў хмарны дзень яна бывала паўадкрытаю. Такім чынам, ПК муж йакшыні ўскосна параўноўваецца з сонцам.

2.28 Сёмы крок ПРК – страта сораму (*lajjātyāga-*).

2.28.2 *нішчымнай (pariṣat)* – т. б., без даданьня мыла ды алеяў.

2.29 Восьмы крок ПРК – замарачэньне, псыхоз (*cittavibhrama-*). Як было зацемялена вышэй, пры расстаньні жонка заплятала касу, якую мусіў расплесці муж па вяртаньні дамоў. Акрамя таго, жанчына здымала зь сябе ўсе аздобы й хадзіла бязь іх.

2.30 Дзевяты крок ПРК – млосьць, ступар (*mūrchā-*).

2.30.4 *не сухі ад прыроды (ārdrāntarātmā)* – ДС «у якога вільготны, мяккі нутраны сам (т. б., душа, сэрца)» .

2.32 Трымценьне азначае хуткае вяртаньне мужа. УІ верш пабудаваны вакол слова *paṇana-* «вока» ў адз. л., таму ПМ ідзецца пра левае вока. Уважаецца, што ва ўсіх прадчуваньнях для жанчын найлепшы бок цела левы, а для мужчын – правы.

2.33.2 *кандалі* – банановае дрэва.

2.33.2 *пагладзіць* – ПМ йакша абмываў жончыны ногі пасья любашчаў, каб зьняць любоўную стому.

2.33.4 У любоўных наставах гаворыцца, што сьяды пазногцяў на целе – прыкмета вельмі палкай прыроды. Пабачыўшы іх, нават сьвяты можа затрымцець ад жаданьня. Акрамя сьцёгнаў, наставы прызначаюць пакідаць сьяды на шыі, грудзях, жываце, бакох, руках ды клубох.

2.34.2 *тройку гадзінаў (yātamātram)* – у Індыі дзень дзяліўся на восем роўных частак, якія называліся *yāma-* «старожа». Апрача таго, у «Наставе любашчаў» (*kāmasūtra-*) адна «старожа» вызначаецца як найдаўжэйшы час для безупынных любашчаў, які адпавядае найпалкай прыродзе.

2.37.2 *Сіты ... парасткам Ветру (pavanatanayaṃ)* – Сіта – гэта Рамава жонка, скрадзеная Раванам і трыманая ім на Ланцы. Парастак, ці сын, Ветру – правадыр малпінага войска Ганумат (*hanumat-*), які прынёс Сіце навіны пра ейнага мужа.

2.38.1 Тут УІ йакша зьвяртаецца да воблака словам *āyushmat-* «вялебны» (ДС «доўгажыхар») – так зьвярталіся да вышэйшага станам чалавека, напрыклад, калясьнічы да князя.

2.44.2 *багадрэў (devadāru-)* – ідзеца пра гімалайскія кедры дэа-дары.

2.46.4 У Рыгведзе ёсьць падобнае месца (10.117.5):

няхай жа дорыць благальцу багатшы
далей зазіраючы ў далеч дарогі
як коцяцца колы сабе калясьніцы
так скарб пераходзіць ад мужа да мужа

2.47.1 *Луканоша (śārṅgarāṇau)* – Вішну. Уважаецца, што падчас паравіны дажджоў (з 11 дня месяца ашадга да 12 дня месяца карттыка) ён сьпіць на сусьветным тысячагаловым зьмеі Шэша (*śeṣa-*). Іншымі словамі, ён прачынаецца на пачатку восені, калі спадае сьпёка й задуха, а ночы становяцца прыемна прахалоднымі, што ўважаецца найлепшым часам для любоўных уцех.

2.50 Некаторыя дасьледнікі ўважаюць гэтыя радкі позьнім дадаткам, прычым ня вельмі ўдалым. Хаця Маллінатха й камэнтуе гэтую страфу, у камэнтары Валлабгадэвы яе няма зусім.

2.51.3 *язюль (cātakebhyaḥ)* – уважаецца, што птушка чатака п'е толькі кроплі дажджу, якія ловіць у паветры.

2.52 Паводле правіл паэтыкі, паэма мусіць сканчацца намінкаю на шчасьлівую будучыню, добрым прадчуваньнем альбо зычэньнем.

СЛОЎНІК РЭДКІХ СЛОЎ

абавы, -ы – затрымка, адвалока

абрачы, -раку, -рачэш, -рок, -ракла – ахвяраваць

аброк, -у – ахвяра

баўны – павольны

благаць, -аю, -аеш – вельмі прасіць

братаўка, -і – братава жонка

бучны – багаты, буйны, шчодры, пышны

вей, -ю – вецер

веле- / веля- – вялікі- (*велямора* «акіян», *велядрэва*)

весь, -і, ж. р. (*viś-*) – сядзіба, паселішча, жыхары паселішча, грамада, род. Слова *viś-* утворанае ад $\sqrt{viś}$ 'уваходзіць, асядаць, сяліцца', і бел. *весь*, *вёска* яму этымалягічна тоесныя. Ім пазначаецца паселішча арыяў або асобна ўзятая грамада арыяў як адзінка вялікага племені. У мн. л. можа азначаць «род»: РВ 4.2.3 *antár ... devān viśa ca mártān* «паміж багамі й сьмертнымі весямі (=сьмертнымі)». Агні ды Індра часта завуцца *viśpāti-* «пан весяў». Гэта слова захавалася ў літоўскай мове: *višpats* «уладар, Госпад».

від, -у – аблічча

вохкі – пахучы, духмяны

гудзьба, -ы – музыка

гусло, -а – музычны струмант

гэнам – там

дасьвятънец, -нца – пілігрым, паломнік

даўнімаць, -аю, -аеш – мець на ўвазе

дружьна, -ы – жонка

дужавіт, -а – асілак, волат

жарба, -ы – аскеза

жарбіт, -а – аскет

закмець, -млю, -міш – заўважыць

зіхавіца, -ы – маланка

змысел, -слу – сэнс

зор, у – позірк

кагадзе – толькі што
квет, -у – колер
круцізна, -ы – вір
лада, -ы – каханая, дарагая
лея, -і – залева, дождж
намінаць, -аю – намякаць
намінка, -і – намёк
настава, -ы – трактат, збор правілаў
нура, -ы – стома
палудзеньнік, -у – мэрыдыян
пасоба, -ы – дапамога
пнуцца / пяцца, пнуся, пнесься – намагацца
полым, -у – полымя
прокмець, -і – імгненьне
просьле – пасья
прыдалоньне, -я – запясьце
пяструшка, -і – стронга, фарэль
скраміць, -млю, -іш – утаймоўваць, уціхамірваць
сукро, -а (мн. л. сукры) – кудзер, локан
суцёмны – зусім цёмны (пар. *суцэльны, супоўны*)
сыраворны – толькі што ўзараны
сьпірацца, -юся, -есься – спрацацца
сьцяга, -і – сьцежка, дарога
трыбыцьцё, -я – тры сьветы (зямля, паветра, неба)
уваўрэлы – спатнелы
узорыць, -у, -ыш – убачыць, згледзець
узрок, -у – позірк
чарупа, -ы – ракавіна
човіць, -ўлю, -віш – ня спаць, чуваць

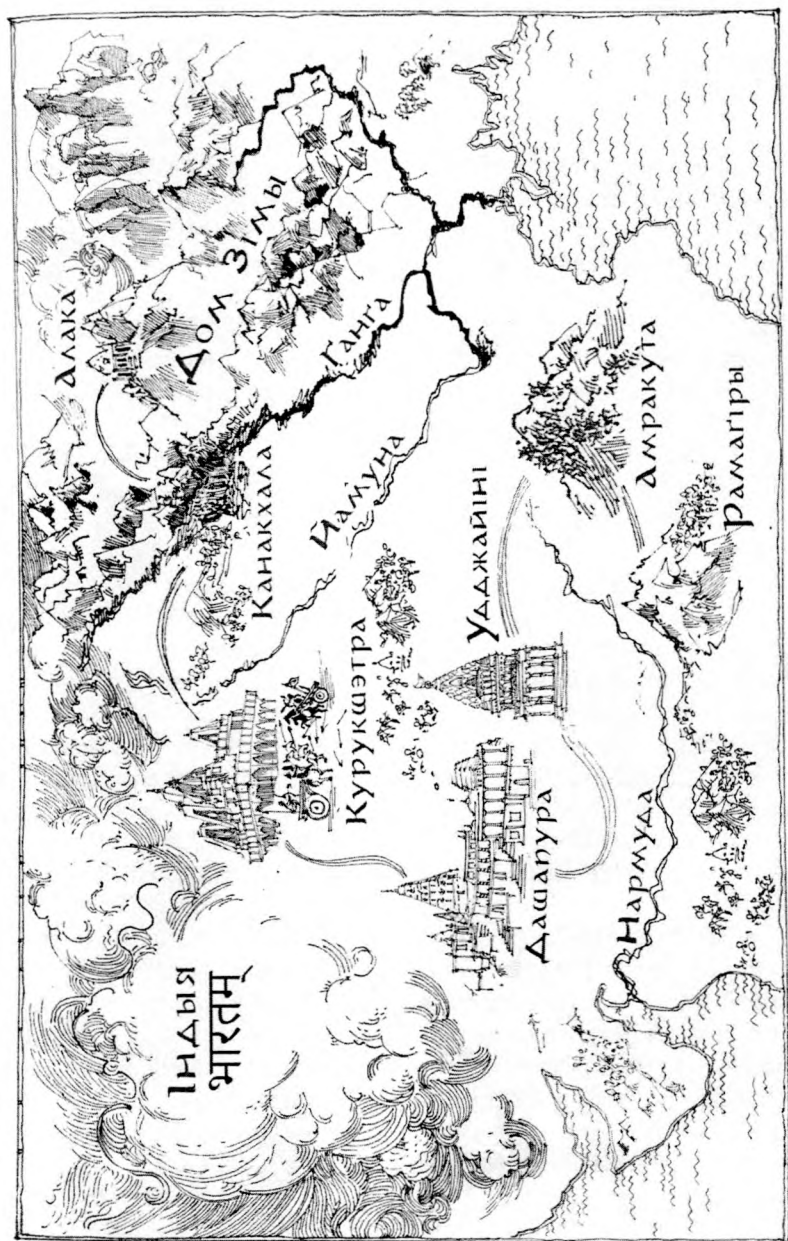
SUMMARY

This book contains the first poetic translation into Belarusian of Kālidāsa's poem *Meghadūta* «The Cloud-messenger». The translation is done directly from Sanskrit and takes into account the traditional commentaries of Mallinātha and Vallabhadeva.

Kālidāsa «servant of the goddess Kālī» is widely regarded as the greatest poet and playwright in the Sanskrit literature. However, nothing certain is known of his floruit, the only details about his life come from popular legends of dubious value. On the basis of indirect evidence, it is plausible to assume that Kālidāsa flourished at the time of king Candragupta II (345-413 AD) whose reign is styled the golden age of Indian culture.

Kālidāsa's lyric masterpiece *The Cloud-messenger* has spawned many imitations and given birth to a whole new genre of *sandēśa-kāvya* «messenger poems». In this particular poem, the author tells a story of a yaksha, a subject of Kubera, the god of treasures, who was banished for a year to Central India for neglecting his duties. Unable to bear the separation from his beloved wife, the yaksha beseeches a large stormcloud to pass her a message. In order to encourage the cloud, he describes many a beautiful sight the cloud will see on its way to Alaka, Kubera's capital on Mount Kailāsa in the Himālaya mountains, where his wife pines away for her absent husband.

The Belarusian translation keeps to the original metre as closely as possible, preserving the number of syllables in the line as well as the place of the caesuras. The unique feature of the translation is that it uses a great number of neologisms, namely compound nouns and adjectives which reflect the original diction of the poem and the style of classical Sanskrit on the whole, e.g. *сьвежачайнаружовы* «like-fresh-blown-China-roses», *сыраглебадухмяны* «redolent-of-damp-soil» or *белашипіль* «white-spike.»

ЗЬМЕСТ

КАЛІДАСА Й ЯГОНЫ ЧАС	3
ПРА ПАМЕР.	8
ВОБЛАЧНЫ ВЯСТУН	
ЧАСТКА ПЕРШАЯ	13
ЧАСТКА ДРУГАЯ.	35
МЕГНАДЎТАЃ	52
УВАГІ.	69
СЛОЎНІК РЭДКІХ СЛОЎ.	87
SUMMARY.	89
МАПА ПАДАРОЖЖА	90

Літаратурна-мастацкае выданне

Калідаса

ВОБЛАЧНЫ ВЯСТУН

Камп'ютарны дызайн, упарадкаванне *Ігар Кулікоў*
Карэктары *Ігар Кулікоў* і *Наталля Давыдоўская*
Фота на задняй вокладцы *Кацярына Гуртавая*
Карта *Дар'я Петрусевіч-Кавальчук*
Дызайн вокладкі *Міхаіл Баярын*

Падысана да друку 15.06.2017. Фармат 60×84 ¹/₁₆.

Папера офісная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 4,47. Ум. друк. арк. 5,35.

Наклад 150 асобнікаў. Заказ №21.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік Зміцер Колас.
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.
Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.

Гэта кніга – першая спроба перастварыць у беларускай мове творчасць славутага санскрыцкага паэта Калідасы, зробленая Ігарам Куліковым, паэтам і перакладнікам з санскрыту.

Калідаса (*Kālidāsa* – «слуга багіні Калі») уважаецца многімі за найвялікшага паэта й драматурга ў санскрыцкай літаратуры. Калідасу называлі індыйскім Шэкспірам, ім захапляўся Гётэ. Дакладны час яго жыцця невядомы, але хутчэй за ўсё ён жыў за князем Чандрагуптам II (345 – 413 гг. н. э.), чыё праўленьне справядліва лічыцца «залатым векам» Індыі.

Лірычная паэма «Воблачны вясун» – адзін з найвядомейшых Калідасавых твораў, які спарадзіў нямала перайманьняў. Апісаньні любоўных пакутаў разлучаных сужэнцаў спалучаюцца ў паэме з замалёўкамі Індыі, якой паэт не перастае захапляцца сам і захапляць свайго чытача. Гэты твор – своеасаблівы хвалебен любові, усёабдымнай і ўсюдыпрысутнай.

ISBN 978-985-7164-55-4

9 789857 164554

